

LESPLEINEN IN DE ONDERBOUW VAN HET VMBO

Een onderzoek naar de vormgeving en effecten van het NEW-
Plein in de onderbouw van de Burgemeester Harmsmaschool in
Gorredijk

Een praktijkonderzoek uitgevoerd door de docenten van de onderzoeksgroep:
Esther Brouwer
Jeen Lindeboom
Bettie Rinsma
Fidan Yigitdol
Onder begeleiding van
Hennie Brandsma

Gorredijk, Oktober 2013

Inhoud

1.	Inleiding en achtergrond	3
	Inleiding	3
	Hoe ziet de school eruit?	4
	Het NEW-plein experiment	4
2.	Probleemstelling, onderzoeksopzet en onderzoeksproces	8
	Probleemstelling	8
	Onderzoeksopzet	9
3.	De ontwikkeling van lespleinen volgens de leerlingen	12
	Inleiding en probleemstelling	12
	De methode van het onderzoek	12
	Analyses en resultaten	13
	Integratie van RT op het NEW-plein	18
	Concluderende opmerkingen	19
4.	Het NEW-plein door de ogen van de docenten	20
	Competenties van docenten op het NEW-plein	22
	Doelen en competenties	23
	Conclusie	25
5.	De competenties van leerlingen in leerjaar 3	26
	Inleiding	26
	De onderzoeksopzet	26
	De resultaten voor cohorten 1 en 2	27
	Analyses	29
	Concluderende opmerkingen	32
6.	De meta-cognitieve competenties in het MBO	33
	Inleiding en vraagstelling	33
	De ontwikkeling van het meetinstrument	34
	Effecten van geslacht en experiment op de meta-cognitieve competenties	35
	Concluderende opmerkingen	36
7.	Samenvatting en conclusies	37
	Inleiding en achtergrond	37
	Onderzoeksopzet en -vragen	37
	Onderzoeksresultaten	38
	Consequenties voor schoolbeleid	40

Dit onderzoek is mogelijk gemaakt door een subsidie verstrekt door de VO-raad in het kader van de SLOA-regeling.

1. Inleiding en achtergrond

Inleiding

In het kader van de SLOA-regeling heeft de Burgemeester Harmsmaschool in Gorredijk (BHS) in 2011 bij de VO-raad een subsidieaanvraag ingediend om een evaluatief onderzoek uit te voeren naar de vormgeving en effecten van een schoolbrede innovatie in de onderbouw van deze VMBO-school. Deze innovatie in de onderbouw sluit aan bij de ontwikkelingen die al een aantal jaren op de BHS worden vormgegeven, namelijk de vormgeving van lespleinen in de bovenbouw. Hierover is in het kader van het Project: Durven Delen Doen van de VO-raad destijds al gerapporteerd.

Om leerlingen nog beter voor te kunnen bereiden op de vormgeving van het onderwijs in lespleinen in de bovenbouw en vervolgens het MBO, heeft de school besloten om in schooljaar 2008/2009 een experiment te starten in de onderbouw (te beginnen in leerjaar 1 en vervolgens in leerjaar 2). In dit experiment wordt voor een deel van de leerlingen (ongeveer 40%), een deel van de algemene vakken, namelijk Nederlands, Engels en wiskunde (NEW) voor een deel van de tijd op een lesplein (het zogenaamde NEW-plein) vormgegeven en ook een deel van de hulplessen en remedial teaching (RT) ook op het NEW-plein verzorgd.

De rest van de leerlingen (ongeveer 60%) krijgt les in de traditionele klassikale setting. Deze experimenteerperiode heeft twee schooljaren geduurd. Na deze experimentele periode is besloten het NEW-plein experiment met enkele wijzigingen integraal in te zetten in de onderbouw (jaarlagen 1 en 2).

In deze experimenteerperiode is er dus sprake geweest van een experimentele groep en een controlegroep. Deze experimentele opzet biedt de mogelijkheid om ook empirisch de mogelijke effecten van het NEW-plein op de ontwikkeling van leerlingen te onderzoeken.

Dit onderzoek kan worden getypeerd als een praktijkgericht onderzoek waarin de vraagstelling van de school centraal staat. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de zogenaamde Living Lab methode (zie Brandsma, 2012, Onderwijsmanagement-totaal). In de methode van het Living Lab wordt een reëel bestaande innovatie in de context van een school gedurende de looptijd van de implementatie van de innovatie gevolgd met flankerend onderzoek. In principe kan dit onderzoek door externen worden uitgevoerd, bijvoorbeeld door onderzoekers van een Universiteit, Hogeschool of onderzoeksbureau. Binnen de BHS is ervoor gekozen om dit onderzoek uit te laten voeren door een groep docenten van de school zelf, onder begeleiding van een ervaren onderwijsonderzoeker. Dit onderzoek vindt plaats in het kader van het Lectoraat Duurzame Schoolontwikkeling van de NHL-hogeschool. Deze Professionele Leergemeenschap (in de wandelgangen de 'BHS onderzoeksgroep' genoemd) kan op deze wijze bijdragen aan het 'levend houden' van de innovatie, door middel van 'data-feedback', de ontwikkeling van de school tot een "lerende organisatie" en het verder professionaliseren van de docenten tot 'reflective practitioners'. Op deze wijze krijgt de school een groep docenten met een sterke onderzoeksmatige houding en onderzoeksvaardigheden. De school zet deze groep docentonderzoekers dan ook steeds bewust in om de gewenste doelstellingen van innovaties te toetsen aan de praktijk. Het beleid van de school maakt expliciet gebruik van de (empirische) onderzoeksgegevens om op basis hiervan meer rationele beslissingen te kunnen nemen over de verdere vormgeving en voortgang van de innovatie. Naast de evaluatie van het NEW-plein is de onderzoeksgroep ook betrokken geweest bij onderzoeken naar andere innovaties, zoals de invoering van 'team teaching' in de onderbouw en de ontwikkeling van een professionaliseringsprogramma voor docenten. Het onderhavige rapport richt zich op de evaluatie van het NEW-plein.

In het vervolg van deze paragraaf wordt in eerste instantie de specifieke context van de school en de bedoelde vormgeving van het NEW-plein beschreven.

In hoofdstuk 2 daarna wordt achtereenvolgens probleemstelling en de onderzoeksopzet weergegeven.

De hoofdstukken daarna geven inzicht in de resultaten van de drie centrale onderzoeksvragen. Hierbij is ten eerste gefocust op de vraag hoe de leerlingen het NEW-plein ervaren en waarderen. In het hoofdstuk daarna staan de ervaringen en competenties van de lespleindocenten centraal.

Ten derde vindt u hier de resultaten van een experimenteel onderzoek die uit is gezet om mogelijke

effecten van het NEW-plein te evalueren. Hierbij wordt specifiek gekeken naar de metacognitieve vaardigheden en de schoolresultaten bij de theoretische- en beroepsgerichte vakken. Ten vierde beschrijven we de mogelijke transfer van de meta-cognitieve vaardigheden in het MBO-vervolgonderwijs.

Afgesloten wordt met het beschrijven van de wijze waarop de onderzoeksresultaten worden gebruikt om vernieuwingen aan te passen in het onderwijs.

Het onderzoek is uitgevoerd door een onderzoeksgroep bestaande uit docentonderzoekers werkzaam binnen de school onder leiding van een ervaren educatieve onderzoeker (lector).

We vervolgen deze rapportage nu met een korte schets van de context van de school en een beschrijving van de opzet en doelstellingen van het NEW-plein.

Hoe ziet de school eruit?

De Burgemeester Harmsma School is een Openbare Scholengemeenschap voor Voortgezet Onderwijs met een onderbouw voor alle leerlingen van VMBO t/m HAVO+ -niveau en afsluitende VMBO opleidingen in de bovenbouw.

In 1968 was het een van de eerste scholen in Nederland die heterogeen onderwijs invoerde in de onderbouw. Dit werd later ook wel het 'midden school experiment' genoemd.

De school staat bekend om zijn leerling gecentreerde omgeving met veel mogelijkheden voor de leerlingen. In de onderbouw zitten ongeveer 25 leerlingen bij elkaar in een klas. Alle verschillende instroomniveaus van de leerlingen zitten bij elkaar. Daarnaast wordt er in de onderbouw gewerkt met heterogene tafelgroepen, zo'n 4-5 leerlingen per tafelgroep. Heterogeniteit is aldus een wezenskenmerk van de onderwijskundige visie van de school.

Docenten vragen van de leerlingen een actieve betrokkenheid in de les; van de leerling wordt een bepaalde mate van zelfstandigheid vereist en docenten zorgen voor een afwisseling in werkvormen om tegemoet te komen aan de verschillende leerstijlen van de leerlingen.

Na twee jaar onderbouw stromen de leerlingen uit naar de verschillende niveaus (BB, KB, GT, en TL/GL). Drie van deze sectoren zijn beroepsgericht; techniek, handel & administratie en zorg & welzijn en een sector is niet beroepsgericht.

In de bovenbouw werken de leerlingen op verschillende lespleinen, zowel beroepsgericht als voor de AVO-vakken. Op deze lespleinen is de uitdaging om de theorie en de praktijk op zo'n manier te integreren dat leerlingen, maar ook docenten worden gemotiveerd om samen te werken met elkaar en om meer interactieve toewijzingen mogelijk te maken. Op de lespleinen ligt er tevens een sterke nadruk op metacognitieve vaardigheden zoals het plannen, zelfstandig werken en het samenwerken. Op deze manier leren leerlingen hun eigen besluiten te maken, leren zelf te werken met studieplanners en worden ze uitgedaagd om hun eigen talenten te ontdekken.

Het is visie van de school dat deze leeromgeving, mede omdat het echte situaties in het leven simuleert, bevorderlijk is voor de motivatie en het leren van leerlingen. Het is de veronderstelling dat het tevens een betere voorbereiding is voor de leerlingen in het vervolgonderwijs (meestal MBO), waar het competentiegericht onderwijs centraal staat.

Het NEW-plein experiment

In deze paragraaf wordt aandacht besteed aan de vraag wat nu eigenlijk volgens de direct betrokkenen de doelen en werkwijze van het NEW-plein zijn.

Het NEW-plein staat voor de collegiale en inhoudelijke samenwerking tussen de vakken Nederlands, Engels en wiskunde; vandaar NEW-plein. In vergelijking met de andere pleinen van de school – techniek, wereldplein, vreemde talen, zorg en welzijn, economie- een op het eerste gezicht wat ongebruikelijke clustering van vakken. Zonder andere vakken onrecht te willen aandoen, ziet de school deze vakken als de basisvakken voor alle leerlingen, ook al onderschrijven we de visie van de school dat een evenwichtig vakkenaanbod bestaat uit hoofd – hart - handen! De aandacht die momenteel aan de vakken taal en rekenen wordt gegeven in primair en voortgezet onderwijs (de

drempelniveaus) komt niet zomaar uit de lucht vallen. Ook Engels rekenen we vanwege haar centrale rol in het curriculum tot het basisaanbod voor alle leerlingen.

Talentontwikkeling

De school wil graag voor deze drie vakken haar uiterste best doen om alles uit leerlingen te halen. Zeker omdat het tot de taak van het PO en VO gerekend moet worden dat kinderen voor deze vakken de drempelniveaus en liever iets meer gaan halen. Dit betekent dat leerlingen naast hun basisprogramma uitgedaagd moeten worden hun talenten op het gebied van taal, rekenen en Engels optimaal te ontwikkelen. Met optimaal wordt bedoeld, dat een leerling basisprogramma uitgedaagd moeten worden hun talenten op het gebied van taal, rekenen en Engels met een advies KB bijvoorbeeld voor wiskunde ook opdrachten moet kunnen maken op H/V- niveau en dat deze lijn tot en met de examenklas doorgezet moet worden! Voor leerlingen die moeite hebben het drempelniveau te halen doen we ons uiterste best dit niveau wel te halen door op het NEW-plein een steuntje in de rug of extra individuele begeleiding te geven. Uiteraard *zo lang als dat nodig is!* Het is niet de bedoeling om leerlingen te stigmatiseren op een bepaald niveau. Daarom moeten alle leerlingen de mogelijkheid hebben extra uitdagende opdrachten te kiezen, ook de leerlingen die normaal gesproken wat meer moeite met Nederlands, Engels of wiskunde hebben.

Leren leren

De school heeft de overtuiging dat motivatie de motor is voor leren. Kinderen moeten daarvoor de noodzaak en het nut inzien van datgene wat ze moeten leren. De opdrachten moeten uitdagend zijn: net iets moeilijker dan je aankunt, over interessante dingen gaan, een relatie met de werkelijkheid hebben (betekenisvol) en een bevredigend resultaat opleveren. Onze tweede overtuiging is dat leerlingen beter gemotiveerd zijn wanneer ze mede de regie hebben op hun eigen werk. Het klinkt paradoxaal, maar de rol als docent is daarbij essentieel. De docent begeleidt de leerling bij het kiezen van de juiste opdracht (wat de leerling net (niet) aankan) en geeft op tijd feedback ('Goed gedaan!' 'Dit moet je nog eens doorlezen' enz.). De docent kan een realistische inschatting maken van wat je in een ochtend of middag kunt doen en begeleidt daarnaast leerlingen die hier meer moeite mee hebben.

Een derde overtuiging is dat samenwerkend leren de effectiviteit van het leren verhoogt en dat een sfeer van samenwerking (leerling-leerling, leerling- leraar, leraar- leraar) een positief leerklimaat en dus de motivatie bevordert.

Relatie met schoolontwikkeling

De school gaat ervan uit dat het concept 'plein' in samenhang met een modulaire aanpak de verdere ontwikkeling naar een meer leerling gericht en vraag gestuurd curriculum zal stimuleren.

Voor de bovenbouw is het 'pleinconcept' meer gebaseerd op een brede vakinhoudelijke en maatschappelijke context. Voor de onderbouw is gekozen voor een 'pleinconcept' dat leerlingengroepen en teams meer als criterium neemt voor de vaststelling van pleingroepen.

Naast vakinhoudelijke kennis en vaardigheden die voor de afzonderlijke vakken van belang zijn, spelen de ook algemene vaardigheden een belangrijke rol op het NEW-plein. Het betreft vooral de vaardigheden die een beroep doen op zelfstandigheid en zelfredzaamheid van leerlingen zoals het goed kunnen plannen, keuzes kunnen maken, initiatief nemen, verschillende leerstrategieën toepassen, hulpbronnen kunnen vinden, samenwerken met medeleerlingen en reflecteren.

De BHS is een school die constant in beweging is en steeds vanuit een duurzame en sterke basisfilosofie werkt, namelijk heterogeniteit en een sterk integraal pedagogische inslag. De school is er, mede op basis van rendementsgegevens, van overtuigd dat deze visie in deze context de beste garanties op leersucces biedt. Deze claim wil de school echter wel toetsen op basis van empirisch onderzoek.

Om deze reden heeft de BHS, naast 14 andere VO-scholen ook geparticipeerd in het project 'Expeditie, Durven, delen doen', waarbij externe onderzoekers van Oberon in samenwerking met de schoolinterne onderzoeksgroep diverse aspecten van de lespleinen in de bovenbouw hebben onderzocht. Het doel van dit programma was om scholen te helpen met het implementeren van innovatieve leeromgevingen en regelingen die tot beter leren zullen leiden.

Onderhavig onderzoek bouwt voort op deze traditie van praktijkgericht onderzoek, maar richt zich op een nieuwe interventie nl. het NEW-plein in de onderbouw (Zie voor de resultaten o.a. onderzoek van

Oberon (Competenties op lespleinen in de Bovenbouw) en de publicaties rondom Durven, Delen, Doen van de VO-raad).

De school is het NEW-plein experiment gestart om leerlingen zo goed mogelijk voor te bereiden op de lespleinen in de bovenbouw en vervolgens het MBO. De aangeboden vakken op het NEW-plein zijn Nederlands, Engels en wiskunde. Ook ontstond nu de mogelijkheid om Remedial Teaching (RT) te integreren op een lesplein, zodat leerlingen met een hulpvraag direct geholpen kunnen worden.

Om op een doeltreffende manier op het NEW-plein te kunnen werken moet aan de diverse voorwaarden worden voldaan (zie als voorbeeld G. Botta en C. van der Burg (2009) 'Leerpleinen. Wegwijzer voor het voortgezet onderwijs').

- Eén grote ruimte waar plaats is voor drie klassen (of drie lokalen die met schuifdeuren in no-time zijn om te toveren tot één ruimte);
- Een extra ruimte of lokaal waar een docent workshops of korte instructie kan geven;
- De drie (vak)docenten moeten aan elkaars klassen lesgeven: leerlingen en docenten moeten elkaar goed kennen; het past in de teamgedachte van de school, maar het is ook een voorwaarde voor het creëren van een goed samenwerkings- en leerklimaat op het plein);
- Een goede communicatie van NEW-plein docenten met team/mentorjaargroep: naast lesgeven aan elkaars klassen ook mentor van een klas zijn;
- Een andere optie is dat de docenten deel uitmaken van het kernteam;
- Beschikbaarheid van voldoende laptops in het lokaal; het meest ideale voor het NEW-plein is dat iedere leerling een eigen laptop heeft.

Op het plein is een vierde begeleider aanwezig die de extra (individuele) begeleiding voor leerlingen verzorgt. In principe hebben alle 4 docenten dezelfde (begeleidende) rol. De extra ondersteuner heeft daarnaast de rol leerlingen individueel te ondersteunen bij vaardigheden die betrekking hebben op 'leren leren', bijvoorbeeld leerlingen die moeite hebben met plannen.

De leerlingen werken twee keer per week op het NEW-plein. Een keer een blokkuur van twee uur en een keer een los uur.

Op het smartboard worden de afspraken en fases (klok) voor leerlingen aangegeven. Ze beginnen met het plannen van hun werk, daarna moeten ze zelfstandig werken, samenwerken en er wordt afgesloten met een reflectiemoment.

De leerlingen werken met planners waarop ze kunnen zien wat er die week gebeuren moet. Ook hebben ze dagplanners, daarop schrijven ze wat op het NEW-plein gaan doen.

Deze planners staan ook op de ELO, dus als het nodig is kunnen leerlingen hun werk ook thuis maken.

Het opzetten van het NEW-plein heeft 3 jaar geduurd. In het schooljaar 2007/2008 is een groepje docenten en een onderwijskundige gevraagd om te kijken naar mogelijkheden voor een lesplein in de onderbouw. Op basis hiervan is besloten een experiment te starten (in schooljaar 2008/2009 waarin in (eerste klassen tegelijkertijd 3 verschillende vakken op een lesplein te laten verzorgen. Dit experiment betreft 3 vakken (Nederlands, Engels en wiskunde), 3 docenten, 3 klassen en een RT'er. De ontwikkelgroep heeft de volgende voorwaarden aan de invoeringen op papier gezet:

- Er is sprake van team teaching;
- De docent staat achter dit experiment;
- De RT'er werkt op het lesplein;
- Er worden verdiepende en verrijkende opdrachten ontwikkeld;
- Er moet een grote werkruimte zijn;
- Extra ruimte voor instructies aan kleine groepen;
- Er moet internet aanwezig zijn in de werkruimtes.

Het eerste jaar is vooral gebruikt om het concept te ontwikkelen. In deze periode werd er veel vergaderd en geëvalueerd over het plein door alle betrokkenen. Tijdens deze vergaderingen gaven docenten aan moeilijk hun draai te kunnen vinden op het lesplein. Ze waren samen verantwoordelijk voor het verloop van de lespleinuren. Ze waren ook niet meer gewoon docent, maar ook een studiecoach. In de bijeenkomsten is daarom veel aandacht besteed aan deze competenties. Dit zijn ontwikkelpunten die bij iedere nieuwe NEW-pleindocent naar voren komen.

Leerlingen vonden het leuk en spannend om met andere klassen samen te werken. Tegelijkertijd vonden ze het ook moeilijk om hun maakwerk te plannen. De RT'ers waren er om de leerlingen waar nodig te steunen.

2. Probleemstelling, onderzoeksopzet en onderzoeksproces

Probleemstelling

Vanuit de onderwijskundige visie verwacht de BHS dat door het NEW-plein het functioneren van leerlingen toeneemt ten aanzien van de metacognitieve competenties en tegelijkertijd **niet** afneemt ten aanzien van de cognitieve leerprestaties.

Het onderzoek moet inzicht geven in de vragen of door het NEW-plein:

- De sterkte van de metacognitieve competenties bij leerlingen daadwerkelijk is toegenomen?
- De onderwijsresultaten niet lager zijn bij de leerlingen die volledig onderwijs hebben gevolgd vanuit het NEW-plein;
- De aansluiting VMBO - MBO beter verloopt wanneer leerlingen vanaf de onderbouw gewend zijn om via de lespleinmethode te leren.

De centrale onderzoeksvraag kan als volgt worden geformuleerd:

“Wat zijn de effecten van de invoering van de lespleinen NEW in de onderbouw op het leerling-functioneren in de bovenbouw van het VMBO en 1^e jaar MBO?”

In de schooljaren 2008/2009 en 2009/2010 heeft de school geëxperimenteerd met het verzorgen van de vakken Nederlands, Engels en wiskunde in de onderbouw in een lespleinomgeving. Het ging hier om drie van de acht klassen eerste (en vervolgens) tweede klassen die deze drie vakken deels (voor ongeveer de helft van de tijd) klassikaal en op het NEW-plein hebben gevolgd. Deze ontwikkelingen zijn met behulp van intern praktijkonderzoek gemonitord bij leerlingen en docenten op hun ervaringen (met name tevredenheid en mogelijke verbeteringen). Deze ervaringen waren zodanig positief dat besloten is het NEW plein in de onderbouw voor alle eerste klassen per schooljaar 2010-2011 in te voeren. (NB de leerlingen volgen deze vakken ook nog in een klassikale stamgroepsetting.). Dit impliceert dat nu (bijna) alle docenten in deze drie vakken betrokken zijn bij dit NEW-plein experiment.

Het uit te voeren onderzoek richt zich op drie concrete vragen:

- 1.a In welke mate bezitten de derde klas leerlingen die hebben deelgenomen aan het NEW-plein experiment een hogere mate van zelfstandigheid, planmatigheid en samenwerkingsgerichtheid, dan hun collega leerlingen die in de reguliere setting de klassen 1 en 2 hebben doorlopen?
- 1.b. In welke mate zijn er effecten van deelname aan het NEW-plein op het leerling-functioneren met betrekking tot de cognitieve leerprestaties(cijfers eind jaar 3 en doorstroom.) en hun welbevinden?
2. Hoe ervaren leerlingen de overgang VMBO naar het MBO, specifiek ten aanzien van de inschatting van de metacognitieve competenties?
3. Hoe verloopt de ontwikkeling van het NEW-plein volgens de docenten en de leerlingen?

De intentie van vraag 1 (a en b) is te bepalen of en in welke mate de vooropgezette doelstellingen met het NEW-plein zijn behaald. Vraag 2 is bedoeld om inzicht te krijgen of de school erin slaagt haar maatschappelijke taak om leerlingen goed voor te bereiden op het vervolgonderwijs.

Vraag drie is bedoeld om de tevredenheid van leerlingen en docenten te meten en te bepalen welke aanpassingen aan het ontwerp van het NEW-plein moeten worden gedaan.

Onderzoeksopzet

Voor de beantwoording van vraag 1 (a en b) wordt gebruik gemaakt van het feit dat er gedurende twee instroomcohorten, twee groepen te onderscheiden zijn, namelijk een groep die in leerjaar 1 en 2 wel in de NEW-pleinsetting heeft gefunctioneerd (een experimentele groep van drie klassen) en een andere groep (een controlegroep van vijf klassen) die alleen klassikaal onderwijs heeft gevolgd. In de onderbouw zitten ongeveer 25 leerlingen bij elkaar in een klas. Alle verschillende instroomniveaus van de leerlingen zitten bij elkaar. Daarnaast wordt er in de onderbouw gewerkt met heterogene tafelgroepen, zo'n 4-5 leerlingen per tafelgroep. De selectie van klassen (en gegeven de heterogene samenstelling derhalve ook de leerlingen) heeft op basis van toeval plaatsgevonden. Op deze wijze is er sprake van twee 'experimentele' groepen (wel NEW-plein) voor twee opeenvolgende schooljaren) en twee 'controlegroepen' (niet NEW-plein) voor dezelfde schooljaren).

Voor de beantwoording van de vraag 1a.

"In welke mate bezitten de derde klas leerlingen die hebben deelgenomen aan het NEW-plein experiment een hogere mate van zelfstandigheid, planmatigheid en samenwerkingsgerichtheid, dan hun collega leerlingen die in de reguliere setting de klassen 1 en 2 hebben doorlopen?" zijn alle leerlingen (zowel experimenteel als controlegroep) in hun derde jaar door 3 verschillende docenten beoordeeld op hun metacognitieve competenties. In het desbetreffende hoofdstuk 4 wordt de exacte procedure en gebruikte meetinstrumenten verder uitgewerkt.

Voor de beantwoording van vraag 1b.

"In welke mate zijn er effecten van deelname aan het NEW-plein op het leerling-functioneren met betrekking tot de cognitieve leerprestaties?" worden beide experimentele groepen vergeleken op hun eindcijfers in leerjaar 3 met hun collega-leerlingen in de controlegroepen.

In de eerste twee jaren (klas 1 en 2) zijn de leerlingen via een internet-enquête bevraagd naar hun mening over en ervaringen met het NEW-plein. Deze enquête is driemaal afgenomen. Dit geeft antwoord op de onderzoeksvraag: "Hoe verloopt de ontwikkeling van het NEW-plein volgens de leerlingen?". Gedurende de looptijd van het experiment zijn de docenten die op het NEW-plein werken regelmatig bevraagd over hun ervaringen. Dit geeft antwoord op de onderzoeksvraag: "Hoe verloopt de ontwikkeling van het NEW-plein volgens de betrokken docenten?".

In klas drie zijn er in schooljaren 2010/2011 (cohort 1) en een jaar later in 2011/2012 (cohort 2) steeds zo'n 60-75 leerlingen die vanaf groep 1 in de experimentele conditie NEW-plein onderwijs hebben ontvangen. Deze leerlingen zijn 'random' in deze conditie geplaatst. Daarnaast zijn er in deze cohorten in klas 3 zo'n 120 leerlingen die niet op het NEW-plein hebben gezeten. Deze groep is als het ware de 'controlegroep'. Vanwege de heterogene setting in de onderbouw zijn de twee groepen leerlingen vergelijkbaar qua achtergrondkenmerken (Cito-advies, achtergrondmilieu etc.).

Er is dus een bestand van 180 leerlingen in klas drie die de onderzoekspopulatie vormen.

Met betrekking tot onderzoeksvraag 1 a en 1b. worden de twee groepen vergeleken op een aantal belangrijke competenties (zelfstandigheid, planmatigheid en samenwerkingsgerichtheid). Docenten in klas drie zijn voor deze twee cohorten gevraagd een oordeel te geven over de mate waarin alle 180 leerlingen deze competenties bezitten. (zie voor het instrument de bijlage) De oordelende docenten zijn niet bekend met het feit of de leerling al dan niet in het NEW-plein hebben gezeten. Voor de beantwoording van vraag 1 b, worden de cijfers op de vakken Nederlands, Engels en Wiskunde van de experimentele groep leerlingen vergeleken met de controlegroep[van leerlingen.

Voor de beantwoording van vraag 2 wordt bij alle leerlingen van cohort 1 (schooljaar 2008/2009), die vanaf start van hun VMBO opleiding hebben gewerkt vanuit een lesplein, een vragenlijst afgenomen waarin hen wordt gevraagd een 'zelf oordeel' te geven over de mate waarin ze bepaalde competenties bezitten en hoe zij de overgang VMBO- MBO ervaren. De scores van deze experimentele groep wordt vergeleken met de controlegroep.

Een meer gedetailleerde beschrijving van de specifieke onderzoeksopzetten wordt beschreven in de betreffende hoofdstukken.

In de volgende tabel wordt een overzicht gegeven van de dataverzamelingsprocedures die zijn gebruikt om de onderzoeksvragen ten aanzien van de leerlingen te beantwoorden. Het onderzoek onder docenten heeft gedurende de gehele periode plaatsgevonden, door middel van het voeren van groepsgesprekken.

Tabel 2.1 Overzicht data-verzamelingen per jaar, leerjaar en responsgroep

Leerlingen	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
leerjaar1	Tevredenheid cohort 1 (niet in dit rapport)	Tevredenheid cohort 2	Tevredenheid cohort 3	Tevredenheid cohort 4		
leerjaar 2		Tevredenheid cohort1	Tevredenheid cohort2	Tevredenheid cohort 3		
leerjaar 3			Competenties cohort1	Competenties cohort2		
leerjaar 4						
MBO 1					Competenties cohort1 (april 2013)	Competenties cohort2 (april 2014)
MBO 2						
Docenten	groepsinterviews	groepsinterviews	groepsinterviews			

Onderzoeksproces: de methode van een Living Lab

Het model dat voor dit onderzoek is gekozen is dat van een *Living lab*; de school als experimenteeruimte, waarin zelf gekozen innovaties hand in hand gaan met docentprofessionalisering en praktijkonderzoek.

Dit concept van *Living lab* is gebaseerd op een integratie van het innovatieproces - dat door de school zelf wordt vormgegeven - en onderzoek. Dit proces vindt echter plaats in de 'echte' wereld en wijkt in die zin dus af van strak gereguleerde onderzoekslaboratoria waarin de experimenten onder gecontroleerde omstandigheden plaatsvinden. Er is sprake van zogenaamde 'natuurlijke experimenten' die plaatsvinden in de echte wereld. Onderwijsontwikkeling en onderzoek gaan hand in hand.

De kenmerken van een school als *Living Lab* zijn:

- De school is een open innovatieve omgeving;
- Er worden innovatieve praktijken ontwikkeld, onderzocht en verbeterd;
- Kennis en praktijken worden uitdragen naar het veld (disseminatie en valorisatie);
- Het is een ideale context voor samenwerking tussen kennisinstellingen, gebruikers en ontwikkelaars;
- In en tussen scholen worden professionele leergemeenschappen gevormd.

Als *Living Lab* is de school actief betrokken bij een bepaald innovatiethema. Deze thema's kunnen zeer specifiek voor een bepaalde school zijn maar ook schooloverstijgend. Een schoolspecifiek thema in de BHS is de ontwikkeling van lespleinen in de onderbouw. DE BHS heeft een eigen schoolontwikkelprogramma en een daarop gebaseerd onderzoeksprogramma. De kenniskring van het lectoraat ondersteunt deze onderzoeksgroepen met inhoudelijk en methodologisch advies en zorgt voor passende verbindingen met de lerarenopleiding en met het wetenschappelijk forum (o.a. door het verzorgen van presentaties).

De onderzoeksgroep

Om de ontwikkelingen van de NEW-plein innovatie te volgen heeft de directie een onderzoeksteam aangesteld. Dit team bestaat uit 3 docentonderzoekers, een onderwijskundige en een lector van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden. Zij monitoren het proces en de uitkomsten.

De onderzoeksgroep heeft een 3-jarig onderzoeksprogramma waarin zij bovengenoemde onderzoeksvragen behandelen,

Voorafgaand aan het feitelijk onderzoeksproces is de onderzoeksgroep gestart met een literatuuronderzoek en zijn de beleidsmakers op school geïnterviewd om de doelen van het NEW-plein te concretiseren. Het literatuuronderzoek en de interviews met de beleidsmakers hebben tot doel gehad om de doelstelling in meer concreet meetbare operationele termen te beschrijven. In overleg met de beleidsmakers is vastgesteld dat de belangrijkste doel van het NEW-plein is het aanleren van vaardigheden die een beroep doen op zelfstandigheid en zelfredzaamheid van leerlingen zoals het goed kunnen plannen, keuzes kunnen maken, initiatief nemen, verschillende leerstrategieën toepassen, hulpbronnen kunnen vinden, samenwerken met medeleerlingen en reflecteren. Op deze manier worden ze in de onderbouw voorbereid op het werken op een lesplein in de bovenbouw.

3. De ontwikkeling van lespleinen volgens de leerlingen

Inleiding en probleemstelling

In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van de onderzoeken die een antwoord geven op de onderzoeksvraag “Hoe verloopt de ontwikkeling van het NEW-plein volgens de leerlingen?”. Gedurende de looptijd van het experiment zijn de leerlingen die op het NEW-plein werken regelmatig bevroegd over hun ervaringen. In dit hoofdstuk worden de ervaringen van de leerlingen beschreven en in hoofdstuk 4 komen de ervaringen van de docenten aan de orde.

Binnen deze algemene vraag “Hoe verloopt de ontwikkeling van het NEW-plein volgens de leerlingen?” is aan diverse aspecten aandacht besteed.

- De leerervaringen op het NEW-plein
- Tevredenheid met het NEW-plein
- Het werken op het NEW-plein in vergelijking met het (reguliere) stamlokaal
- De integratie van RT op het plein

De methode van het onderzoek

In de uitvoering van dit onderzoek is voor de beantwoording van de vragen een internetenquête (VO-spiegel) gebruikt.

Deze enquête is afgenomen onder bijna alle leerlingen in de jaarklassen 1 en 2 in de schooljaren 2009/2010, 2010/2011 en 2011/2012. In schooljaar 2009/2010 zijn de leerlingen uit cohort 1 (start) en cohort 2 (jaar 2 van invoering) bevroegd. In de volgende schooljaren 2010/2011 en 2011/2012 zijn de leerlingen uit cohort 2, cohort 3 en cohort 4 bevroegd.

Zoals hierboven is aangegeven zijn de leerlingen gevraagd naar hun tevredenheid en ervaringen met diverse aspecten van het NEW-plein. In de eerste plaats is hen gevraagd aan te geven wat ze hebben geleerd op het NEW-plein en hun ervaringen met de topdrachten op het NEW-plein. Ook zijn de leerlingen gevraagd een vergelijking te maken tussen het werken op het NEW-plein en de klassikale situatie. Daarnaast konden de leerlingen verbeter tips aanreiken.

Een van de aspecten van het NEW-plein betreft de integratie van een deel van de zorg, namelijk de RT, in een pleinsituatie. Om die reden is in dit onderzoek aandacht besteed aan de ervaring met de integratie RT op het NEW-plein.

Er is gekozen om in dit verslag de rapportage te beschrijven op basis van de gecombineerde gegevens voor leerjaren 1 en 2 in drie afnameperiodes. De enquêtes zijn steeds in de lente afgenomen. Dit maakt het mogelijk een beschrijving te geven van elk cohort en tevens een vergelijking tussen de cohorten. In onderstaande tabellen wordt eerst een overzicht gegeven van de achtergrondkenmerken van de drie cohortgroepen.

Tabel 3.1 Aantal en % respondenten per cohort en leerjaar

	Jaar van afname voorjaar 2010		Jaar van afname voorjaar 2011		Jaar van afname voorjaar 2012	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Klas 1	70	55,1	148	69,5	88	43,3
Klas 2	57	44,9	65	30,5	115	56,7
Totaal	127	100	213	100,0	203	100,0

Tabel 3.2 Aantal en % respondenten per cohort en sekse

	Jaar van afname voorjaar 2010		Jaar van afname voorjaar 2011		Jaar van afname voorjaar 2012	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Meisje	64	50,4	104	48,8	98	48,3
Jongen	63	49,6	109	51,2	105	51,7
Totaal	127	100	213	100,0	203	100,0

Tabel 3.3. Aantal en % respondenten LWOO per cohort

	Jaar van afname voorjaar 2010		Jaar van afname voorjaar 2011		Jaar van afname voorjaar 2012	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
LWOO	49	38,6	94	44,1	90	44,3
Geen LWOO	78	61,4	119	55,9	112	55,2
Totaal	127	100	213	100,0	202	99,5

Uit bovenstaande gegevens blijkt dat de verdeling tussen de cohorten qua achtergrond (seks en LWOO) sterk vergelijkbaar is. Ook de verdelingen in advies vanuit de basisschool zijn vergelijkbaar tussen de drie cohorten.

Analyses en resultaten

Via de VO-spiegel hebben de leerlingen uit beide responsgroepen een enquête met betrekking tot het NEW-plein ingevuld. Er zijn verschillende aspecten aan de orde gesteld, zoals tevredenheid, wat ze geleerd hebben, vergelijkingen tussen het NEW-plein en de klassikale situatie, de zogenaamde Topdrachten en de samenwerking tussen docenten.

Er wordt achtereenvolgens aan de volgende aspecten aandacht besteed:

- De leerervaringen op het NEW-plein (o.a. differentiatie op het plein)
- Tevredenheid met het NEW-plein (o.a. de wijze van samenwerken tussen docenten)
- Het werken op het NEW-plein in vergelijking met het (reguliere) stamlokaal.
- De integratie van RT op het plein.

De leerervaringen van leerlingen op het NEW-plein

De specifieke leerervaringen waar binnen de NEW-plein situatie aandacht aan wordt besteed zijn de zogenaamde meta-cognitieve vaardigheden. Middels interviews met de ontwikkelaars van het NEW-plein zijn deze specifieke competenties bepaald en in de vragenlijst opgenomen.

Aan de leerlingen is gevraagd om aan te geven in hoeverre ze door middel van het NEW-plein deze vaardigheden hebben opgedaan. De scores kunnen variëren van 1= heel weinig t/m 5 = heel veel.

Een score van 3 of hoger kan daarbij als positief worden gelabeld.

In tabel 3.4 worden de gemiddelde scores per cohort weergegeven.

Tabel 3.4 Gemiddelde scores voor de jaren 2010, 2011, 2012:

Wat hebben de leerlingen op het NEW-plein geleerd?

Op het NEW-plein geleerd om: (1= heel weinig t/m 5 = heel veel)	jaar		
	2010	2011	2012
Goed samen te werken met anderen	3,06	3,33	3,17
Te luisteren als anderen iets zeggen	3,06	3,41	3,37
De mening van anderen te respecteren	3,32	3,43	3,34
Dingen aan anderen uit te leggen	3,23	3,49	3,31
Zelfstandig te werken aan opdrachten	3,71	3,77	3,64
Mijn werk op tijd af te hebben	3,48	3,71	3,54
Geconcentreerd te werken	3,13	3,19	3,28
Vragen te stellen als ik iets niet begrijp	3,31	3,53	3,49
Op het NEW-plein geleerd om: dat ik van mijn fouten kan leren	3,17	3,31	3,27
Zelfstandig beslissingen te nemen	3,49	3,54	3,61
Kritisch na te denken	3,05	3,11	3,22
Te plannen	3,52	3,89	3,55
Stil te zijn	3,06	3,33	3,27
Te fluisteren	3,22	3,38	3,28
Gemiddelde score: geleerd op NEW-plein (Cronbach's alpha .91)	3,27	3,46	3,38

Over het algemeen kan worden gesteld dat de leerlingen van mening zijn dat ze op het NEW-plein veel hebben geleerd. Alle scores zijn gemiddeld hoger dan 3.0.

De leerlingen geven aan dat ze goed (**vet; een score hoger dan 3.5**) hebben leren plannen, zelfstandig te werken aan opdrachten, zelfstandig beslissingen te nemen en hun werk op tijd af te hebben.

Als de resultaten van 2010, 2011 en 2012 met elkaar worden vergeleken, dan zijn de resultaten tussen de jaren sterk vergelijkbaar. In het tweede jaar van afname zijn de scores meestal iets hoger dan voor het eerste cohort om in het derde cohort weer iets af te vlakken.

Binnen het NEW-plein kan gewerkt worden met zogenaamde TOPdrachten voor alle drie vakken. Deze opdrachten zijn ontwikkeld voor leerlingen die meer 'aankunnen'. In de vragenlijst is aandacht gevraagd voor de mate waarin de leerlingen met deze opdrachten werken. In 2010 doet iets meer dan 60% van de leerlingen naar eigen zeggen een TOPdracht. In 2011 is dat iets gedaald tot 55%.

Tevredenheid met het NEW-plein

Bij de tevredenheid is gekeken naar aspecten als voorbereiding op het NEW-plein, het werken op het NEW-plein, de verschillende fases, de lengte van het NEW-plein, de ondersteuning van de docenten en de samenwerking tussen de docenten.

De mate van tevredenheid is gemeten met een schaal die loopt van 1 (zeer ontevreden) tot 4 (zeer tevreden). De scheiding tussen tevreden en ontevreden ligt op 2.5. Scores boven 2.5 geven aan dat leerlingen (redelijk tot zeer) tevreden zijn, en vice versa.

Tabel 3.5 Tevredenheid met NEW-plein. Vergelijking 2010, 2011, 2012

Hoe tevreden ben je met de volgende onderdelen van het NEW plein?: (1= zeer ontevreden; 4= zeer tevreden)	Jaar		
	2010	2011	2012
Vorbereiding op het NEW plein.	2,55	2,72	2,44
Vorbereiding op een andere manier van werken op het NEW-plein.	2,54	2,71	2,51
Ondersteuning van leraren.	2,66	2,84	2,71
Zelfstandig werken op het lesplein.	2,54	2,79	2,61
Samenwerken op het lesplein.	2,61	3,00	2,79
Samenwerken met leerlingen uit andere klassen.	2,66	2,93	2,28
Overleg momenten.	2,73	2,92	2,74
Instructie van leraren.	2,60	2,81	2,64
Studieplanner/ studiewijzer.	2,57	2,83	2,65
Rust op het plein.	2,34	2,39	2,30
De afwisseling van activiteiten.	2,33	2,41	2,39
Je eigen inzet en motivatie.	2,75	2,97	2,97
De inzet en motivatie van leerlingen waarmee ik samenwerk.	2,60	2,82	2,73
De hoeveelheid opdrachten.	2,37	2,25	2,25
Lengte van de les.	2,00	2,15	2,17
Gemiddelde score: tevredenheid (Cronbach's alpha .92)	2.52	2.71	2.54

Als we kijken naar de resultaten per vraag kan worden geconstateerd dat de leerlingen over het algemeen tevreden (hoger dan 2.5) zijn over het NEW-plein. Tevreden zijn de leerlingen over de ondersteuning en de instructie van leraren, het zelfstandig werken, het samenwerken met anderen en het gebruik van de studieplanner. Ook de eigen inzet en motivatie en die van de medeleerlingen wordt positief gewaardeerd.

Meer ontevreden (**vet: lager dan 2.5**) zijn de leerlingen over de rust op het NEW-plein, de afwisseling van activiteiten, de hoeveelheid opdrachten en de lengte van de les. De scores tussen de cohorten zijn onderling sterk vergelijkbaar. Over het algemeen zijn de leerlingen die in 2011 zijn bevraagd het meest tevreden.

De voorbereiding op het NEW plein is in 2012 sterk gedaald ten opzichte van de eerdere metingen. Ook de tevredenheid over de samenwerking met leerlingen uit andere klassen is in 2012 sterk gedaald ten opzichte van de eerdere jaren.

Over het algemeen zijn de leerlingen wel heel tevreden over hun eigen inzet en motivatie.

Tijdens de NEW-plein uren mogen de leerlingen zelf bepalen wat je wanneer doet. In 2010 zegt 68% dit prettig te vinden. In 2011 is dit percentage vergelijkbaar met 66%. In beide jaren vindt minder dan 4% van de leerlingen dit onprettig.

Vergelijking met klassikale situatie

Naast de lessen op het NEW-plein volgen de leerlingen gedurende de lesweek ook nog reguliere lessen in de drie vakken in hun 'eigen' stamlokaal. Dit maakt het mogelijk de leerlingen te vragen om een vergelijking te maken tussen de klassikale situatie en de NEW-plein situatie. De leerlingen is op een aantal aspecten (zie tabel) gevraagd welke situatie ze prefereren.

Hierbij geeft een score van 0 aan dat ze beide leeromgevingen gelijk waarderen. Een (negatieve) score lager dan 0 geeft aan dat leerlingen de traditionele klassikale leeromgeving hoger waarderen dan het NEW-plein. Een positieve score (>0) dat ze het NEW-plein hoger waarderen.

Tabel 3.6 Vergelijking leeromgevingen voor 2010, 2011 en 2012

	Jaar		
	2010	2011	2012
In welke situatie ben je beter gemotiveerd?	-,83	-,74	-,67
In welke situatie doe je meer aan je werk?	-,63	-,48	-,41
In welke situatie werk je meer met de weekplanners?	,39	,89	,76
In welke situatie werk je meer met andere leerlingen samen?	-,76	,02	-,25
In welke situatie kun je je eigen werktempo meer zelf bepalen?	-,34	,00	-,05
In welke situatie kun je beter zelf bepalen waar je aan gaat werken?	,13	,52	,32
In welke situatie kun je beter zelfstandig werken?	-,70	-,52	-,50
In welke situatie kun je je beter concentreren op je werk?	-,66	-,82	-,67
In welke situatie kun je beter overleggen met andere tafelgroepen?	-,94	-,39	-,39
Vergelijking gemiddeld Cronbach's alpha (.82)	-.48	-.17	-.21

Een vergelijking tussen het NEW-plein en het stamlokaal laat in het algemeen zien, en dit geldt voor alle drie afnamemomenten, dat de leerlingen aangeven gedurende de lessen in het stamlokaal meer te 'doen' dan op het NEW-plein. Met uitzondering van het 'werken met weekplanners' en het 'zelf bepalen waar je aan gaat werken' zijn alle scores in het voordeel van het werken in het stamlokaal.

Het welbevinden van leerlingen

Om een indicatie te geven voor het welbevinden zijn de leerlingen gevraagd een rapportcijfer te geven voor zowel het werken op het NEW-plein als in het stamlokaal. Uit de gegevens in de volgende tabel kan worden opgemaakt dat de leerlingen het stamlokaal hoger waarderen dan het werken op het NEW-plein. De tevredenheid met het stamlokaal is tussen de cohorten hetzelfde gebleven. De score 'voor NEW-plein is iets gedaald.

Tabel 3.7 Rapportcijfer (1-10) voor leeromgeving per cohort.

	2010 (n=217)	2011 (n=212)	2012 (n=190)
	Gem	Gem.	Gem.
Leeromgeving			
NEW-plein	5.0	6.3	5.6
Stamlokaal	7.5	7.8	7.5

Verdiepende analyses

In deze paragraaf wordt onderzocht in welke mate de diverse aspecten van het NEW-plein die hierboven zijn beschreven mogelijk verschillen tussen een aantal achtergrondvariabelen.

Voor deze analyses zijn de gemiddelde somscores gebruikt voor de concepten:

- Geleerd op het NEW-plein (mate van 1 tot 5)
- Tevredenheid met NEW-plein (mate van 1-4)
- Vergelijking NEW-plein met stamlokaal (-2 tot +2)
- Rapportcijfer voor NEW-plein (1-10)
- Rapportcijfer voor stamlokaal (1-10).

Door middel van een variantie-analyse wordt achtereenvolgens onderzocht of en in hoeverre er (significante) verschillen zijn op deze concepten, voor:

- Jaar van afname
- Sekse van de leerling
- Jaarklas (1 of 2)
- LWOO-leerling.

Tabel 3.8 jaar van afname

	jaar van afname			
	2010	2011	2012	Sign.
geleerd op NEW-plein	3,27	3,45	3,38	p<. 04
tevredenheid NEW-plein	2,52	2,70	2,54	p<. 00
vergelijking plein stam	-,48	-,16	-,20	p<. 00
rapportcijfer voor NEW-plein	4,97	6,32	5,64	p<. 00
rapportcijfer voor stamlokaal	7,54	7,81	7,48	p<. 05

Uit bovenstaande tabel blijken de leerlingen in jaar 2011 over het algemeen (significant) positiever te staan ten opzichte van de diverse aspecten van het NEW-plein. Ze lijken ook positiever te staan ten opzichte van de school, gezien hun relatief hoge cijfers voor zowel NEW-plein als stamlokaal. De leerlingen in jaar 2010 (eerste en tweede cohort) lijken het minst positief.

Tabel 3.9 Sekse van de leerling

	Sekse		
	Meisje	Jongen	Sign.
geleerd op NEW-plein	3,38	3,38	p<. 98
tevredenheid NEW-plein	2,64	2,55	p<. 05
vergelijking plein stam	-,25	-,27	p<. 73
rapportcijfer voor NEW-plein	6,00	5,47	p<. 01
rapportcijfer voor stamlokaal	7,68	7,56	p<. 37

Over de hele linie (alle drie afnamemomenten samen) laten de meisjes zien iets positiever te scoren op alle aspecten. Met name ten aanzien van hun tevredenheid met het NEW-plein en het cijfer dat ze daarvoor geven.

Tabel 3.10 Jaarklas

	jaarklas		
	jaar 1	jaar 2	Sign.
geleerd op NEW-plein	3,57	3,14	p<. 00
tevredenheid NEW-plein	2,79	2,35	p<. 00
vergelijking plein stam	-,12	-,42	p<. 00
rapportcijfer voor NEW-plein	6,39	4,89	p<. 00
rapportcijfer voor stamlokaal	7,49	7,79	p<. 02

Ten aanzien van de jaarklas zien we dat de leerlingen in de tweede klas over alle aspecten van het NEW-plein negatiever zijn dan de leerlingen uit klas 1. Dit gegeven lijkt erop te wijzen dat leerlingen, naarmate ze langer op het NEW-plein verblijven dit steeds minder waarderen.

Tabel 3.11 LWOO leerling

	LWOO		
	JA	NEE	Sign.
geleerd op NEW-plein	3,34	3,41	p<. 24
tevredenheid NEW-plein	2,58	2,61	p<. 63
vergelijking plein stam	-,25	-,25	p<. 94
rapportcijfer voor NEW-plein	5,79	5,69	p<. 60
rapportcijfer voor stamlokaal	7,57	7,66	p<. 50

Uit bovenstaande tabel blijkt niet dat leerlingen met een LWOO-indicatie het NEW-plein positiever of negatiever waarderen.

Integratie van RT op het NEW-plein

Een van de doelstellingen van het NEW-plein is de integratie van remedial teaching (RT) in het lokaal. In deze paragraaf worden de ervaringen van leerlingen over de integratie van RT op het NEW-plein besproken.

Bij remedial teaching worden leerlingen onderzocht met behulp van een intakegesprek, toetsen en/of observaties. De IB-er probeert op die manier een beeld te krijgen met welke zaken de leerling precies een probleem heeft. Als er eenmaal een diagnose is gesteld, wordt ook een handelingsplan met doelen gemaakt, die de begeleiding voor een bepaalde periode vastlegt. Wat hierna volgt is de echte remedial teaching, die volledig is toegespitst op het probleem van de individuele leerling. De bedoeling is dat de leerling na deze periode vaardigheden bezit om met de stoornis om te gaan, en dat hij of zij weer met de eigen groep kan meedoen. De vragen naar de integratie van RT op het NEW-plein zijn alleen in 2012 opgenomen in de vragenlijst.

De ervaringen van leerlingen met RT op het lesplein

Tabel 3.12 Vind je het fijn dat er RT-hulp aanwezig is op het NEW-plein?

	Aantal	%
Ja	48	52,7
Gedeeltelijk	37	40,7
Nee	6	6,6
Totaal	91	100,0

Tabel 3.13 Vraag je de RT-er ook om hulp als je ergens tegenaan loopt op het NEW-plein?

	Aantal	%
vaak niet	11	12,1
vaker niet dan wel	21	23,1
vaker wel dan niet	38	41,8
vaak wel	21	23,1
Totaal	91	100,0

Tabel 3.14 Vind je het vervelend dat als jij op het NEW-plein geholpen wordt door een RT-er, iedereen kan zien dat je extra hulp krijgt?

	Aantal	%
Ja	15	16,5
Gedeeltelijk	22	24,2
Nee	54	59,3
Totaal	91	100,0

Tabel 3.15 Wat vind je prettiger? Dat je direct, als je tegen een probleem aanloopt, geholpen wordt door een RT-er of word je liever een keer uit de les gehaald?

	Aantal	%
Ik word liever direct bij mijn probleem geholpen	50	54,9
Ik word liever buiten het lokaal geholpen	41	45,1
Totaal	91	100,0

We kunnen concluderen dat leerlingen uit het jaar 2012 het gemiddeld prettig vinden dat er een RT'er op het plein aanwezig is. Slechts 6% vindt dit onprettig. Meer dan 60% vraagt ook daadwerkelijk hulp mocht dat nodig zijn. De meeste leerlingen (59%) vindt het niet vervelend dat andere leerlingen kunnen zien dat ze extra hulp krijgen. Toch vindt 16% het niet prettig. Dit wordt weerspiegeld in de volgende tabel. Iets minder dan de helft wil toch liever buiten het leslokaal geholpen worden

Concluderende opmerkingen

In dit hoofdstuk is ingegaan op de ervaringen en meningen van leerlingen ten aanzien van diverse aspecten van het NEW-plein. Deze ervaringen zijn geïnventariseerd door middel van een internet-enquête. Deze enquêtes zijn in drie opeenvolgende jaren steeds afgenomen bij leerlingen die een deel van hun lessen hebben gevolgd op het NEW-plein.

Over het algemeen kan gesteld worden dat de leerlingen naar eigen zeggen veel hebben geleerd op het NEW-plein. Op alle aspecten geven de leerlingen aan veel of zeer veel te hebben geleerd. Ze hebben naar eigen zeggen veel geleerd om zelfstandig te werken, hun werk op tijd af te krijgen, te plannen en zelfstandig beslissingen te nemen ten aanzien van hun werk.

Ook hun tevredenheid is over de hele linie positief. Iets minder tevreden zijn de leerlingen over de lengte van de les (in eerste instantie drie lesuren, later twee lesuren achter elkaar), de hoeveelheid opdrachten, de afwisseling van activiteiten op het plein en de rust op het plein.

Echter als de leerlingen een vergelijking moeten maken tussen het NEW-plein en het reguliere stamlokaal geven ze aan dat hun voorkeur in veel gevallen uitgaat naar het stamlokaal. Positief voor het NEW-plein is dat de leerlingen aangeven daar meer met weekplanners werken en in grotere mate zelf kunnen bepalen waar ze aan gaan werken.

Dit uit zich ook in de rapportcijfers. Het NEW-plein wordt steeds lager gewaardeerd dan het stamlokaal.

Verdiepende analyses laten zien dat er klein verschillen zijn tussen de afnamemomenten. De leerlingen die in 2010 zijn bevraagd scoren op alle aspecten lager dan de leerlingen uit 2011 en 2012. Er zijn (bijna) geen verschillen tussen jongens en meisjes of een leerling een LWOO indicatie heeft. Het is echter wel opvallend dat de leerlingen in klas 2 over de hele linie lager scoren op de gemeten aspecten (geleerd, tevredenheid, vergelijking plein en stamlokaal) en het cijfer dat ze geven voor het NEW-plein.

Ten aanzien van de integratie van RT op het plein (dit is alleen in meting 2012 meegenomen) is het beeld licht positief. De leerlingen geven in meerderheid aan dat ze het prettig vinden direct op het plein hulp te kunnen krijgen.

4. Het NEW-plein door de ogen van de docenten

Mate van doelbereiking

Gedurende de implementatie van het NEW-plein zijn ook de docenten regelmatig bevraagd over hun ervaringen met het werken op het NEW-plein. In dit hoofdstuk worden de resultaten van deze gesprekken samengevat. Er wordt eerst een beschrijving gegeven van de doelen van het NEW-plein zoals die door de docenten worden weergegeven en vervolgens een inschatting of die volgens hen zijn bereikt. In de volgende paragraaf wordt ingegaan op de vraag in hoeverre het werken op een plein andere competenties vraagt dan het werken in een regulier lokaal.

Talentontwikkeling van de leerlingen

Doel

Volgens de docenten is het niet alleen het doel om qua stof het uiterste uit de leerlingen te halen, maar ook qua vaardigheden. De docenten willen de leerlingen bijbrengen dat ze moeten samenwerken, zodat ze elkaar kunnen helpen en van elkaar kunnen leren. Ze willen ze ook zelfredzaamheid bijbrengen. Als docent geef je de leerlingen mogelijkheden om het uiterste uit zichzelf te halen, maar uiteindelijk moeten ze het zelf doen. De docenten bieden de opdrachten en de planners aan. De leerlingen maken zelf hun planning en bepalen zelf wat ze wanneer doen. Ook bieden de docenten opdrachten aan om de leerlingen uit te dagen. Dit zijn opdrachten waarvoor leerlingen net een stapje extra moeten zetten. Op deze manier kan de leerling laten zien dat hij/zij doorzettingsvermogen heeft, maar ook dat hij/zij de extra stof aankan. De docenten stimuleren de leerlingen de opdrachten te maken.

Resultaat

Als docent bied je de leerlingen de mogelijkheid het uiterste uit zichzelf te halen en op deze manier hun talenten te ontwikkelen. De NEW-pleinleerlingen scoren op de vakken Nederlands, Engels en wiskunde hoger dan in de andere klassen. Als de docenten kijken naar de vaardigheden, die de leerlingen ook leren op het NEW-plein, is het doel zeker bereikt. De leerlingen werken goed samen en ze kunnen ook goed zelfstandig werken.

Leerlingen die moeite hebben met het programma

Doel

De docenten geven aan dat het programma niet anders zou zijn dan in een klassikale setting. Dus leerlingen die moeite hebben met het programma zouden dat ook in de 'oude' situatie hebben. Het verschil is dat er 3 docenten aanwezig zijn op het NEW-plein en een RT'er. De docent en de RT'er hebben dus veel meer de kans om een leerling 1 op 1 te helpen. Hierdoor helpen ze de leerling die moeite heeft met het programma en kunnen ze ook helpen bij het maken van de opdrachten.

Resultaat

In het begin waren er leerlingen die het programma niet bij konden benen, maar dit had ook te maken met het feit dat leerlingen aan de nieuwe situatie moesten wennen en nog niet zo goed konden plannen. Ook zijn er leerlingen die niet goed aan het werk gaan op het NEW-plein, omdat ze het te gezellig hebben en dan komt het voor dat ze achter lopen. Dit zou in een klassikale situatie ook gebeuren. De docenten controleren tijdens hun klassikale uur wel hoever de leerlingen zijn met hun opdrachten. Als de opdrachten niet af zijn, wordt het huiswerk alsnog gemaakt.

Als de docenten alleen kijken naar de leerlingen die in het begin van het schooljaar meer verzopen in al het werk wat op de weekplanner stond, is dit doel bereikt. In het begin hebben de docenten en de RT'ers veel tijd in de leerlingen gestoken, nu zien ze dat de leerlingen meer meedoen met het programma.

Mede regie bepalen

Doel

De docenten bieden de leerlingen de weekplanners aan en daarop staat wat er in een week moet gebeuren. Op het NEW-plein hebben de leerlingen dagplanners. Daarop vullen de leerlingen in wat ze tijdens de NEW-plein uren gaan doen. Ze maken dus zelf keuzes. Ze bepalen zelf wat ze wanneer doen. De docenten denken dat dit erg motiverend werkt voor de leerlingen. De leerlingen krijgen natuurlijk ook het gevoel dat ze niet precies hoeven te doen wat de leraar zegt, terwijl de leerlingen d.m.v. de weekplanners wel precies doen wat de leraar wil.

Resultaat

Dit doel is bereikt, de leerlingen hebben veel eigen keus. Dit zien de docenten doordat de leerlingen uit zichzelf vragen om verder te werken of om extra stof. De docenten zien ook dat leerlingen verantwoord omgaan met hun opdrachten. De leerlingen maken de opdrachten en kijken de opdrachten ook structureel na. De leerlingen hebben vaak van te voren ook al bedacht wat ze gaan doen op het NEW-plein of wat ze nog te doen hebben. Ze nemen dan alleen de boeken mee die ze nodig hebben. Dit is soms lastig voor de docenten die iets uit willen leggen en de leerlingen hebben geen boek van het desbetreffende vak mee.

Plannen

Doel

Het NEW-plein wordt altijd gestart met 15 minuten plannen in stilte. De leerlingen gaan dan bedenken wat ze gaan doen op het NEW-plein. Op het NEW-plein hebben ze te maken met nog 2 andere fases. Namelijk 'werken/overleggen' en 'zelfstandig werken'. De leerlingen kijken op de weekplanner zodat ze weten wat er in die week moet gebeuren. Wat ze op het NEW-plein gaan doen, schrijven ze op in hun dagplanner. Plannen wordt gebruikt als middel om zelfstandig te kunnen werken op het NEW-plein en niet te hoeven wachten op aanwijzingen van een docent. Hierdoor worden de lessen ook effectiever, want de leerlingen verliezen geen tijd, omdat ze op deze manier op hun eigen tempo werken.

De docenten helpen de leerlingen bij het plannen. Vooral aan het begin van het schooljaar was dit het geval, want dan vonden de leerlingen het nogal moeilijk. Uiteindelijk bepaalt de leerling zelf wat hij/zij gaat doen, want de verantwoordelijkheid ligt bij de leerling. De docenten controleren wel of de dagplanners goed en compleet ingevuld zijn. De docenten spreken de leerlingen waar nodig wel aan op hun planning en geven aan wat de docent verstandiger zou vinden, maar de leerling beslist zelf wat hij/zij daarmee doet.

Resultaat

Dit doel is gedeeltelijk bereikt. Het merendeel van de leerlingen vult de planner goed in. Dit zien de docenten doordat ze de planners altijd controleren. De leerlingen schatten goed in wat ze aankunnen. De docenten proberen na het NEW-plein te reflecteren. Tijdens het reflecteren blijkt dat een aantal leerlingen niet wat er op hun dagplanner stond af hebben gekregen. Het reflecteren is nog wel een ontwikkelpunt, de docenten reflecteren na het NEW-plein, maar ze willen er naar toe om dit tijdens het NEW-plein ook te doen. Zodat leerlingen leren hun planning aan te passen, indien nodig.

Samenwerken

Doel

Het samenwerken is bedoeld om de leerlingen te leren elkaar te helpen en van elkaar te leren. De leerlingen moeten dit fluisterend doen. Het NEW-plein bestaat uit 3 lokalen. Het is dus geen echte plein, maar een grote ruimte. Als de leerlingen dan allemaal op een normaal niveau gaan praten, dan kan er niet meer goed gewerkt worden, want dan is het te rumoerig. De leerlingen moeten daarom zachtjes communiceren als ze willen overleggen.

Om dit doel te kunnen bereiken moeten de docenten de leerlingen er op aanwijzen dat ze dingen aan een groepsgenoot kunnen vragen. De docenten stimuleren de leerlingen om elkaar te helpen. Om het zachtjes communiceren te bereiken moeten de docenten leerlingen erop wijzen dat ze iets zachter moeten praten. Dit moeten alle docenten ook consequent doen, want anders bereiken ze er alsnog niets mee.

Resultaat

Het doel samenwerken is bereikt. De docenten zien dat de leerlingen steeds vaker in hun groepje om hulp vragen en minder vaak aan de docenten.

Zelfstandig werken

Doel

Het zelfstandig werken is om de leerlingen te leren zichzelf te redden. Ze moeten leren omgaan met uitgestelde aandacht. Als de leerlingen tijdens de zelfstandig werken fase ergens tegen aan lopen, moeten zij zich afvragen hoe zij hun probleem op gaan lossen. Zij mogen gedurende de zelfstandig werken fase geen vragen stellen, maar ze leren de zaken zelf uit te zoeken en zich af te vragen hoe ze verder kunnen met hun opdrachten. Zij leren ook omgaan met uitgestelde aandacht. Het is ook goed dat het 15 minuten lang helemaal stil is, zodat de leerlingen zich goed kunnen concentreren.

Voor de docenten is het belangrijk dat ze op 1 lijn zitten en niet dat 1 persoon het gepraat wel toelaat. Daar staat of valt zo een fase mee. De docenten geven aan er echt als een team te staan. Tijdens deze fase moeten de docenten voor de rust zorgen. Zij lopen langs en observeren de leerlingen. Ook lopen ze langs om de voortgang te checken en de leerlingen te stimuleren.

De leerlingen mogen tijdens deze fase echt niet praten, daar letten de docenten tijdens het observeren ook op. Het gepraat mag niet, omdat de leerlingen moeten leren zichzelf te redden.

Resultaat

Dit doel is zo goed als bereikt. De docenten zien dat de leerlingen tijdens de zelfstandig werken fase goed en geconcentreerd aan het werk zijn. Wat docenten ook opvalt, is dat leerlingen tijdens de zelfstandig werken fase een boek pakken of gaan leren.

Positieve sfeer

Doel

Voor de leerlingen is het niet altijd even makkelijk op het NEW-plein. Het werken op het NEW-plein is erg gestructureerd. De leerlingen worden in fases geduwd en er zijn meer regels dan in een klassikale les. De leerlingen moeten plannen en ze moeten op bepaalde momenten stil zijn.

Resultaat

Dit doel is bereikt. Hierin speelt het gevoel van de docenten een rol. Zij voelen een positieve sfeer op het NEW-plein. Zij hoeven niet steeds te corrigeren, maar zij kunnen ook complimenten geven. Zij zien namelijk dat de leerlingen serieus bezig zijn met hun opdrachten, goed samenwerken en zich tijdens de zelfstandig werken fase weten te redden. Als de docenten niet hoeven te corrigeren dan voelen de leerlingen zich ook prettiger en de docenten lopen meer ontspannen rond op het NEW-plein

Vorbereiding op klas 3

Doel

De leerlingen dienen qua zelfstandigheid goed voorbereid te worden op klas 3, namelijk hoe ze moeten plannen, hoe ze zichzelf moeten redden en hoe ze moeten samenwerken. Vanuit het NEW-plein is de gedachte zijn ze goed voorbereid, want ze zijn al gewend aan het pleinwerken en kunnen de prikkels eerder onderdrukken.

Resultaat

Op het moment van het interview zijn er nog geen NEW-plein leerlingen in de derde klas, dit gaat in schooljaar 2010/2011 pas gebeuren. Dan zal blijken hoe groot de voorsprong is die de NEW-plein leerlingen hebben op de andere leerlingen. Dan zal ook blijken of dit doel bereikt is.

Conclusies

Naar aanleiding van het interview kunnen we concluderen dat de leerlingen goed voorbereid worden op klas 3. Ze leren namelijk hoe ze moeten plannen, hoe ze moeten samenwerken en hoe ze zichzelf moeten redden. Hier en daar zijn er volgens de NEW-pleindocenten nog wel wat ontwikkelpunten zoals de reflectie, de opdrachten en de afwisseling tijdens de NEW-pleinuren.

Competenties van docenten op het NEW-plein

In deze paragraaf wordt aandacht gegeven aan de vraag welke specifieke competenties docenten nodig hebben om te kunnen werken op het NEW-plein. Hiervoor is uitgebreid gesproken met NEW-plein docenten.

Tijdens het gesprek zijn de SBL-competenties als uitgangspunt genomen. Deze competenties zijn:

1. Inter-persoonlijk competent
2. Pedagogisch competent
3. Vakinhoudelijk en vakdidactisch competent
4. Organisatorisch competent
5. Samenwerken met collega's
6. Samenwerking met de omgeving
7. Competent in reflectie en ontwikkeling.

Het spreekt voor zich dat al deze competenties zowel in de klassikale situatie als in de pleinsituatie uitermate belangrijk zijn. Tijdens het interview is aan de docenten dan ook gevraagd welke competenties volgens hen specifiek belangrijk zijn voor het werken op het NEW-plein. Ook is hen gevraagd of ze in bepaalde competenties nog tekort schieten en of ze nog verder moeten worden ontwikkeld.

Doelen en competenties

In de vorige paragraaf is beschreven wat de doelen zijn van het lesplein en welke concrete activiteiten de docenten daarvoor uitvoeren. Vanuit deze doelen en activiteiten wordt aangegeven welke specifieke competenties daarvoor nodig zijn.

Centraal in de visie van de BHS staat de *talentontwikkeling van de leerlingen*. Volgens de docenten is het niet alleen het doel om qua stof het uiterste uit de leerlingen te halen, maar ook qua vaardigheden. De docenten willen de leerlingen bijbrengen dat ze moeten samenwerken, zodat ze elkaar kunnen helpen en van elkaar kunnen leren. Ze willen ze ook zelfredzaamheid bijbrengen.

Als docent geef je de leerlingen mogelijkheden om het uiterste uit zichzelf te halen, maar uiteindelijk moeten ze het zelf doen. De docenten bieden de opdrachten en de planners aan. De leerlingen maken zelf hun planning en bepalen zelf wat ze wanneer doen.

Ook bieden de docenten topdrachten aan om de leerlingen uit te dagen. Dit zijn opdrachten waarvoor leerlingen net een stapje extra moeten zetten. Op deze manier kan de leerling laten zien dat hij/zij doorzettingsvermogen heeft, maar ook dat hij/zij de extra stof aankan. De docenten stimuleren de leerlingen de topdrachten te maken.

Voor de docenten betekent dit dat de vakinhoudelijke competentie wezenlijk is. Docenten dienen in staat te zijn 'talenten' te ontdekken en te begeleiden en rekening te houden met verschillen tussen leerlingen in aanleg en interesse.

Leerlingen die moeite hebben met het programma

De docenten geven aan dat het programma niet anders zou zijn dan in een klassikale setting. Dus leerlingen die moeite hebben met het programma zouden dat ook in de 'oude' situatie hebben. Het verschil is dat er 3 docenten aanwezig zijn op het NEW-plein en een RT'er. De docent en de RT'er hebben dus veel meer de kans om een leerling 1 op 1 te helpen. Hierdoor helpen ze de leerling die moeite heeft met het programma en kunnen ze ook helpen bij het maken van de opdrachten.

In het begin waren er leerlingen die het programma niet bij konden benen, maar dit had ook te maken met het feit dat leerlingen aan de nieuwe situatie moesten wennen en nog niet zo goed konden plannen. Ook zijn er leerlingen die niet goed aan het werk gaan op het NEW-plein, omdat ze het te gezellig hebben en dan komt het voor dat ze achter lopen. Dit zou in een klassikale situatie ook gebeuren.

De docenten controleren tijdens hun klassikale uur wel hoever de leerlingen zijn met hun opdrachten. Als de opdrachten niet af zijn, wordt het huiswerk.

Mede regie bepalen en plannen

De docenten bieden de leerlingen de weekplanners aan en daarop staat wat er in een week moet gebeuren. Op het NEW-plein hebben de leerlingen dagplanners. Daarop vullen de leerlingen in wat ze tijdens de NEW-plein uren gaan doen. Ze maken dus zelf keuzes. Ze bepalen zelf wat ze wanneer doen. De docenten denken dat dit erg motiverend werkt voor de leerlingen. De leerlingen krijgen

natuurlijk ook het gevoel dat ze niet precies hoeven te doen wat de leraar zegt, terwijl de leerlingen d.m.v. de weekplanners wel precies doet wat de leraar wil.

Het NEW-plein wordt altijd gestart met 15 minuten plannen in stilte. De leerlingen gaan dan bedenken wat ze gaan doen op het NEW-plein. Op het NEW-plein hebben ze te maken met nog 2 andere fases. Namelijk 'werken/overleggen' en 'zelfstandig werken'. De leerlingen kijken op de weekplanner, zodat ze weten wat er in die week moet gebeuren. Wat ze op het NEW-plein gaan doen, schrijven ze op in hun dagplanner. Plannen wordt gebruikt als middel om zelfstandig te kunnen werken op het NEW-plein en niet te hoeven wachten op aanwijzingen van een docent. Hierdoor worden de lessen ook effectiever, want de leerlingen verliezen geen tijd, omdat ze op deze manier op hun eigen tempo werken.

De docenten en RT'ers helpen de leerlingen bij het plannen. Vooral aan het begin van het schooljaar was dit het geval, want dan vonden de leerlingen het nogal moeilijk. Uiteindelijk bepaalt de leerling zelf wat hij/zij gaat doen, want de verantwoordelijkheid ligt bij de leerling. De docenten controleren wel of de dagplanners goed en compleet ingevuld zijn. De docenten spreken de leerlingen waar nodig wel aan op hun planning en geven aan wat de docent verstandiger zou vinden, maar de leerling beslist zelf wat hij/zij daarmee doet.

Het leren plannen en zelfstandig leren werken zijn belangrijke thema's op het NEW-plein. Ze worden hier voorbereid op het leren en werken in een pleinsituatie in de bovenbouw.

Specifiek is hierbij de organisatorische competentie van belang. Het gaat hierbij om het feit dat de docenten zelf goed kunnen plannen en organiseren maar ook dat ze met de leerlingen werkbare afspraken kunnen maken. Ook is van belang dat ze leerlingen leren om een planning te maken voor een langere tijdsperiode en de leerlingen daarbij stapsgewijs begeleiden.

Samenwerken

Het samenwerken is bedoeld om de leerlingen te leren elkaar te helpen en van elkaar te leren. De leerlingen moeten dit fluisterend doen. Het NEW-plein bestaat uit 3 lokalen. Het is dus geen echte plein, maar een grote ruimte. Als de leerlingen dan allemaal op een normaal niveau gaan praten, dan kan er niet meer goed gewerkt worden, want dan is het te rumoerig. De leerlingen moeten daarom zachtjes communiceren als ze willen overleggen.

Om dit doel te kunnen bereiken moeten de docenten de leerlingen er op aanwijzen dat ze dingen aan een groepsgeenoot kunnen vragen. De docenten stimuleren de leerlingen om elkaar te helpen. Om het zachtjes communiceren te bereiken moeten de docenten leerlingen erop wijzen dat ze iets zachter moeten praten. Dit moeten alle docenten ook consequent doen, want anders bereiken ze er alsnog niks mee.

Het is hiervoor nodig dat docenten op inter-persoonlijk en pedagogisch gebied extra bagage moeten bezitten. Het gaat erom dat docenten een klimaat ontwikkelen waarin leerlingen leren goed samen te werken en rekening met elkaar te houden in gedrag. Daarvoor is het nodig dat docenten consequent gedrag vertonen en uniforme regels hanteren. Dit impliceert dat docenten goed met elkaar moeten overleggen.

Zelfstandig werken

Het zelfstandig werken is om de leerlingen te leren zichzelf te redden. Ze moeten leren omgaan met uitgestelde aandacht. Als de leerlingen tijdens de zelfstandig werken fase ergens tegenaan lopen, moeten zij zich afvragen hoe zij hun probleem op gaan lossen. Zij mogen gedurende de zelfstandig werken fase geen vragen stellen, maar ze leren de zaken zelf uit te zoeken en zich af te vragen hoe ze verder kunnen met hun opdrachten. Zij leren ook omgaan met uitgestelde aandacht. Het is ook goed dat het 15 minuten lang helemaal stil is, zodat de leerlingen zich goed kunnen concentreren.

Voor de docenten is het belangrijk dat ze op 1 lijn zitten en niet dat 1 persoon het gepraat wel toelaat. Daar staat of valt zo'n fase mee. De docenten geven aan er echt als een team te staan. Tijdens deze fase moeten de docenten voor de rust zorgen. Zij lopen langs en observeren de leerlingen. Ook lopen ze langs om de voortgang te checken en de leerlingen te stimuleren.

De leerlingen mogen tijdens deze fase echt niet praten, daar letten de docenten tijdens het observeren ook op. Het gepraat mag niet, omdat de leerlingen moeten leren zichzelf te redden.

Ook hierbij is het extra van belang dat docenten consequent handelen, uniforme afspraken hebben en zich daar ook aan houden. Docenten moeten elkaar dan ook kunnen aanspreken op elkaars gedrag.

Het ontwikkelen van een positieve sfeer

Voor de leerlingen is het niet altijd even makkelijk op het NEW-plein. Het werken op het NEW-plein is erg gestructureerd. De leerlingen worden in fases geduwd en er zijn meer regels dan in een klassikale les. De leerlingen moeten plannen en ze moeten op bepaalde momenten stil zijn. Daardoor krijg je snel te horen dat het NEW-plein vervelend is en dat de leerlingen er niks aan vinden.

De docenten lossen dit op door de leerlingen duidelijk uit te leggen waarom ze dit doen. Waarom leerlingen moeten plannen, waarom ze stil moeten zijn en wat ze er mee bereiken.

De docenten moesten de leerlingen in het begin vaak corrigeren en voelden zich net politieagenten. Hierdoor wisten de leerlingen op een gegeven moment wel waar ze aan toe waren en gingen zich ook beter gedragen op het NEW-plein. De sfeer op het NEW-plein werd al snel positief. De leerlingen begrijpen wat ze moeten doen en wat er van hen verwacht wordt. De docenten kunnen ontspannen rondlopen en de leerlingen helpen zonder dat ze steeds moeten corrigeren.

De docenten geven aan dat het veel prettiger voelt dat ze de leerlingen complimenten kunnen geven en ze merkten ook aan de leerlingen dat het een positieve invloed had. De leerlingen klagen niet, er wordt samengewerkt, maar er wordt ook in stilte zelfstandig gewerkt. Dus met het positief benaderen van de leerlingen hebben de docenten een positieve sfeer op het NEW-plein gecreëerd.

Docenten geven aan dat vooral de inter-persoonlijke en de pedagogische competenties belangrijk zijn. De docenten moeten in staat zijn een klimaat te scheppen waarin leerlingen op een prettige manier kunnen samenwerken. Hierbij is het nodig dat docenten leerlingen aanspreken op ongewenst gedrag en goed gedrag stimuleren.

Dit betekent dat de docenten onderling goed met elkaar moeten afspreken welke pedagogische regels en afspraken ze hanteren op het NEW-plein en dat de docenten elkaar ook aanspreken op elkaars pedagogisch handelen. Dit refereert aan de competentie 'samenwerken met collega's'

Conclusie

Concluderend kan gesteld worden dat alle SBL-competenties belangrijke voorwaarden zijn, maar dat er enkele competenties uitschieten die extra belangrijk zijn voor het werken op het (NEW-)plein. Nog belangrijker dan in een klassikale situatie is het feit dat docenten een uitstekende relatie met de leerlingen ontwikkelen en onderhouden (inter-persoonlijk). De pedagogische component is extra van belang bij het stimuleren van zelfstandigheid bij leerlingen, het leren samenwerken en het kunnen omgaan met verschillen. In het kader van talentontwikkeling is de vakinhoudelijke competentie belangrijk. Docenten dienen talent op te sporen, maar ook inhoudelijk goed te begeleiden en hiervoor extra leerstof en –middelen te ontwikkelen.

In een lespleinsituatie is het van zeer groot belang dat docenten inhoudelijk, didactisch maar vooral pedagogisch op één lijn zitten. Dit impliceert een grote mate van bereidheid en vaardigheden om met collega's samen te werken, af te stemmen maar vooral ook elkaar (durven) aanspreken.

Dit laatste refereert aan een competentie die nog niet is genoemd, maar die eigenlijk voorwaardelijk is voor alle andere, namelijk dat docenten reflecteren op hun eigen handelen en daarvoor de feedback van leerlingen en collega's gebruiken.

5. De competenties van leerlingen in leerjaar 3

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van het onderzoek dat is uitgevoerd om onderzoeksvragen 1a en 1b te kunnen beantwoorden.

De onderzoeksvragen zijn:

1.a In welke mate bezitten de derde klas leerlingen die hebben deelgenomen aan het NEW-plein experiment een hogere mate van zelfstandigheid, planmatigheid en samenwerkingsgerichtheid, dan hun collega leerlingen die in de reguliere setting de klassen 1 en 2 hebben doorlopen?

1.b. In welke mate zijn er effecten van deelname aan het NEW-plein op het leerling-functioneren met betrekking tot de cognitieve leerprestaties (cijfers eind jaar 3)

De onderzoeksofzet

Als onderzoekshypothese kan worden geformuleerd dat de leerlingen uit de experimentele NEW-plein groep in klas 3 beter presteren in drie meta-cognitieve competenties (zelfstandigheid, planmatigheid en samenwerkingsgerichtheid) dan de controle groep van leerlingen die alleen klassikaal onderwijs hebben gevolgd. Er wordt ook gesteld dat de deelname aan het NEW-plein geen negatief effect heeft op hun cognitieve ontwikkeling (prestaties in de drie vakken Nederlands, Engels en wiskunde en hun beroepsgerichte vakken).

Om deze hypothesen te toetsen zijn diverse (variantie)analyses uitgevoerd. Ten eerste is geanalyseerd of er verschillen zijn tussen de experimentele versus de controle groep en vergelijkingen op basis van geslacht; de zogenaamde hoofeffecten. Indien er sprake is van hoofdeffect(en) zijn er ook interactie-effecten geanalyseerd.

Dit onderzoek heeft tweemaal plaatsgevonden. De eerste keer aan het eind van klas 3 in schooljaar 2010/2011 (voor cohort 1) en de tweede maal aan het eind van klas 3 in 2011/2012 (cohort 2). De rapportage over cohort 1 heeft al plaatsgevonden middels een Engelstalig onderzoekspaper dat is gepresenteerd op twee internationale congressen (EAPRIL in 2011 en ICSEI in 2012). In de bijlage is deze paper toegevoegd (The effect of an open learning area (OLA) in the junior years of VMBO on leaners competences. How school based research results are used in school policy planning”).

Ontwikkeling meetinstrument

Om het niveau van de meta-cognitieve vaardigheden te meten is een meetinstrument ontwikkeld (zie bijlage). Elke vaardigheid wordt gerepresenteerd door twee of drie operationele aspecten. In leerjaar 3 is voor elke leerling (zowel uit de experimentele als de controlegroep) aan drie docenten gevraagd een oordeel te geven over de competenties (1 =zeer laag tot 4 zeer hoog) voor deze leerlingen. Op deze wijze kregen alle leerlingen vanuit drie verschillende optieken een oordeel over deze drie competenties; in totaal dus 9 scores. Voor elke leerling zijn drie docenten uitgezocht die hen lesgeven. Het gaat hierbij om een mentor, een beroepsgerichte docent en een AVO-docent. Deze docenten hadden geen kennis over het doel van de studie of de geschiedenis van de leerling met betrekking tot hun al dan niet deelname aan het NEW-plein. Op deze manier wordt een experimentele vertekening voorkomen.

Dit instrument is getest op interne consistentie door middel van Cronbach's alpha. Uit de volgende tabel blijkt dat de drie competenties en de samengetelde maat voldoende betrouwbaar zijn.

Tabel 5.1 Cronbach's Alpha voor elk van de meta-cognitieve competenties.

Schaal	Cronbach's Alpha	Aantal Items
Planning	.882	6
Samenwerken	.865	9
Zelfstandigheid	.904	9
Totaal score competenties	.965	24

Uit een correlatie-analyse blijken de drie competenties onderling sterk samen te hangen (intercorrelaties variëren van 78 tot 88).

De resultaten voor cohorten 1 en 2

In deze paragraaf wordt voor beide cohorten onderzocht in welke mate het NEW-plein experiment een meerwaarde heeft voor de ontwikkeling van de drie centrale meta-cognitieve vaardigheden. Voor deze analyses zijn alle leerlingen uit cohort 1 (instroom in schooljaar 2008/2009) en cohort 2 (instroom in schooljaar 2009/2010) onderzocht.

De eerste hypothese die onderzocht is de veronderstelling dat leerlingen van het NEW-plein beter scoren op de drie meta cognitieve competenties dan de leerlingen uit de controlegroep. Deze analyse vindt plaats door middel van variantie-analyses op de gemiddelde scores. Hierbij wordt naast een analyse of het mogelijk effect van het experiment (wel of niet NEW-Plein) ook gekeken of er verschillen zijn tussen jongens en meisjes en of er verschillen zijn in de mate van competentiescores voor de diverse sectoren waarin de leerlingen geplaatst zijn in klas 3.

Beschrijvende gegevens voor cohorten 1 en 2

In de komende 3 tabellen vergelijken we de beide populaties met elkaar.

Tabel 5.2 Samenstelling van de beide onderzoeksgroepen

Dataset		Aantal	Percentage
Cohort 1 2011	Jongen	102	51,5
	Meisje	95	48,0
	Totaal	198	100,0
Cohort 2 2012	Jongen	101	51,5
	Meisje	95	48,5
	Totaal	196	100,0

Tabel 5.3 Aantal leerlingen in de experimentele en controlegroep

dataset Plein		Aantal	Percentage
Cohort 1 2011	Nee	138	69,7
	Ja	59	29,8
	Totaal	197	99,5
Cohort 2 2012	Nee	129	65,8
	Ja	67	34,2
	Totaal	196	100,0

Tabel 5.4 Het aantal leerlingen in elke afdeling

Dataset		Aantal	Procent
Cohort 1 2011	TL/GL	71	37.0
	Z&W	45	23.4
	H&A	37	19.3
	Techniek	39	20.3
	Totaal	197	100.0
Cohort 2 2012	TL/GL	44	22,4
	Z&W	62	31,6
	H&A	32	16,3
	Techniek	58	29,6
	Totaal	196	100,0

Uit de drie bovenstaande tabellen is af te lezen dat in de beide onderzoeken de groepsgrootte en samenstelling sterk vergelijkbaar zijn.

Tabel 5.5. Gemiddelde score per cohort voor elke competentie afzonderlijk

Dataset		Sign.	Gemiddelde	St.dev.
Cohort 1 2011	Planning	p< .00	3,06	,82
	zelfstandig werken	p<. 00	3,02	,77
	Samenwerken	p<. 08	3,13	,72
	competenties algemeen	P<.00	3,07	,72
Cohort 2 2012	Planning		2,74	,63
	zelfstandig werken		2,66	,62
	Samenwerken		3,02	,52
	competenties algemeen		2,88	,54

In tabel 5.5 worden de scores voor de competenties vergeleken tussen de beide cohorten. Duidelijk is te zien dat in de dataset van 2012 (cohort 2) de scores beduidend lager zijn dan in cohort 1 uit 2011. Dit kan een vertekening zijn omdat de docenten nu wel kennis hebben van de onderzoeksvraag en de opzet van het onderzoek en kritischer scoren. Het zijn namelijk dezelfde docenten die de leerlingen uit beide cohorten hebben vergeleken. Deze verschillen zijn met uitzondering van de competenties 'samenwerken' significant

Tabel 5.6 Scores competenties per cohort per docent-beoordelaar

Dataset		N	Mentor	Taal	Beroep
Cohort 1 2011	Planning	167	3,06	2,94	3,19
	Zelfstandig werken	150	3.03	3.06	2.95
	samenwerken	156	3.16	3.33	2.86
Cohort 2 2012	Planning	194	2,85	2,61	2,74
	Zelfstandig werken	194	2.62	2.51	2.85
	samenwerken	195	3.13	2.82	3.09

Ook in tabel 5.6 is te zien dat de leerlingen uit dataset 2 op alle competenties zoals beoordeeld door diverse docenten lager scoren dan de leerlingen in cohort 1. Een uitzondering betreft het samenwerken zoals beoordeeld door de docenten van de beroepsgerichte vakken.

Tabel 5.7 Gemiddelde cijfers per cohort (einde van schooljaar 3)

	Cohort 1 2011	Cohort 2 2012
	Gemiddelde	Gemiddelde
Nederlands	5,41	6,36
Engels	6,64	6,63
Wiskunde	6,23	6,20

In tabel 5.7 staan de gemiddelde eindcijfers voor klas 3 van de beide cohorten. Met uitzondering van Nederlands zijn de eindcijfers tussen beide cohorten van dezelfde orde.

Analyses

Hoofdeffect voor experiment

In onderstaande tabel wordt voor beide cohorten onderzocht of er verschillen zijn te constateren tussen de experimentele groep leerlingen (NEW-plein; ja) en de controlegroep. Als eerste gaan we de beide onderzoeken vergelijken op verschillen tussen de experimentgroep en de controlegroep.

Tabel 5.8 Verschil in competenties tussen de controle en experimentgroep voor beide cohorten

Dataset	NEW-plein ja/nee		Sign.	Gemiddelde
Cohort 1 2011	Nee	Planning	P<. 77	3,05
		Zelfstandig werken	P<.53	2,99
		Samenwerken	P<..90	3,14
		Competenties algemeen	P<..77	3,06
	Ja	Planning		3,09
		Zelfstandig werken		3,08
		Samenwerken		3,12
		Competenties algemeen		3,10
Cohort 2 2012	Nee	Planning	P<.38	2,77
		Zelfstandig werken	P<.52	2,64
		Samenwerken	P<.49	3,03
		Competenties algemeen	P<.40	2,90
	Ja	Planning		2,68
		Zelfstandig werken		2,70
		Samenwerken		2,98
		Competenties algemeen		2,83

Uit variantie-analyses is voor beide cohorten gebleken dat de leerlingen met een NEW-plein achtergrond niet significant beter of slechter scoren op de gemeten competenties dan leerlingen uit de controle groep. Dit geldt voor beide cohorten.

Hoofdeffect voor sekse

Als tweede worden de gemeten competenties voor beide cohorten vergeleken op mogelijke verschillen tussen jongens en meisjes.

Tabel 5.9 Verschil in competenties tussen jongens en meisjes voor beide cohorten

Dataset	jongen/ meisje		Sign.	Gemiddelde
Cohort 1 2011	Jongen	Planning	P<.00	2,82
		Zelfstandig werken	P<.00	2,80
		Samenwerken	P<.00	2,89
		Competenties algemeen	P<.00	2,84
	Meisje	Planning		3,34
		Zelfstandig werken		3,27
		Samenwerken		3,40
		Competenties algemeen		3,34
Cohort 2 2012	Jongen	Planning	P<.00	2,54
		Zelfstandig werken	P<.00	2,48
		Samenwerken	P<.00	2,83
		Competenties algemeen	P<.00	2,68
	Meisje	Planning		2,96
		Zelfstandig werken		2,86
		Samenwerken		3,22
		Competenties algemeen		3,10

In tabel 5.9 is te zien dat ook nu de scores in beide cohorten op alle competenties hoger zijn voor meisjes in vergelijking met de jongens. Variantie-analyses binnen cohorten tussen jongens en meisjes geven aan dat alle verschillen significant zijn ($p < .00$).

Interactie experiment en geslacht

Als laatste gaan we de beide datasets vergelijken op de interactie tussen de experimentgroep en het geslacht. Hiervoor wordt alleen de samengestelde variabele 'competenties algemeen' (een gemiddelde somscore van alle drie afzonderlijke competenties) gebruikt.

Tabel 5.10 Gemiddelde score op de algemene competentiescore naar geslacht en plein

Dataset	jongen/meisje	NEW-plein: ja/nee	N	Gemiddelde	Std. Deviatie	
Cohort 1 2011	Jongen	Nee	competenties algemeen	66	2,89	,70
		Ja	competenties algemeen	27	2,72	,87
	Meisje	Nee	competenties algemeen	57	3,26	,59
		Ja	competenties algemeen	24	3,51	,46
Cohort 2 2012	Jongen	Nee	competenties algemeen	69	2,76	,54
		Ja	competenties algemeen	32	2,54	,46
	Meisje	Nee	competenties algemeen	59	3,08	,49
		Ja	competenties algemeen	34	3,11	,45

In de bovenstaande tabel is af te lezen dat voor de meisjes uit de dataset van 2011 het werken op het NEW-plein voordelig uitwerkte. Er is in cohort 1 sprake van een significant interactie-effect (sekse x competenties). Dit effect is in de dataset van 2012 niet weer terug te vinden.

In de volgende tabellen kijken we naar de cijfers op de vakken Nederlands, Engels en wiskunde voor de leerlingen uit beide cohorten. Eén van de hypothesen is dat het experiment niet nadelig mag uitpakken voor de NEW-plein groep.

Tabel 5.11 De theorie vakken met elkaar vergeleken uitgesplitst naar geslacht

Dataset		Jongen	Meisje	Totaal
Cohort 1 2011	eindcijfer Nederlands klas 3	5,28	5,56	5,41
	eindcijfer Engels klas 3	6,32	7,00	6,64
	eindcijfer wiskunde klas 3	6,21	6,26	6,23
	gem. cijfer alles	6,07	6,27	6,09
Cohort 2 2012	eindcijfer Nederlands klas 3	6,17	6,57	6,36
	eindcijfer Engels klas 3	6,73	6,51	6,63
	eindcijfer wiskunde klas 3	6,26	6,12	6,20
	gem. cijfer alles	6,36	6,41	6,39

In de bovenstaande tabel zien we dat de meisjes in 2011 iets beter scoorden dan de jongens. In 2012 laten de jongens (met uitzondering van Nederlands) juist iets betere resultaten zien.

In de volgende tabel zijn de resultaten van de beide datasets met elkaar vergeleken, maar dan uitgesplitst naar experimentele en controle groep.

Tabel 5.12 De theorievakken met elkaar vergeleken uitgesplitst naar plein en niet plein

Dataset		Controle groep	Experiment groep	Totaal
Cohort 1 2011	eindcijfer Nederlands klas 3	5,47	5,28	5,41
	eindcijfer Engels klas 3	6,67	6,58	6,64
	eindcijfer wiskunde klas 3	6,35	5,98	6,23
	Gem. cijfer alles	6,16	5,98	6,09
Cohort 2 2012	eindcijfer Nederlands klas 3	6,51	6,09	6,36
	eindcijfer Engels klas 3	6,75	6,39	6,63
	eindcijfer wiskunde klas 3	6,21	6,16	6,20
	Gem. cijfer alles	6,48	6,22	6,39

In bovenstaande tabel is af te lezen dat de resultaten in Cohort 2 2012 iets hoger zijn dan in 2011. De verschillen tussen de experimentele groep en controlegroep zijn voor beide cohorten voor de meeste vakken niet significant. Voor cohort 1 is het eindcijfer wiskunde voor de experimentgroep (significant) lager. In cohort 2 is dit juist het cijfer voor Engels. Er blijkt over het algemeen geen negatief effect uit te gaan van het NEW-plein op de eindcijfers in leerjaar 3.

Concluderende opmerkingen

In dit hoofdstuk zijn de onderzoeksvragen 1a en 1b beantwoord. Als eerste onderzoekshypothese kan worden geformuleerd dat de leerlingen uit de experimentele NEW-plein groep in klas 3 beter presteren in drie meta-cognitieve competenties (zelfstandigheid, planmatigheid en samenwerkingsgerichtheid) dan de controle groep van leerlingen die alleen klassikaal onderwijs hebben gevolgd. Er wordt ook gesteld dat de deelname aan het NEW-plein geen negatief effect heeft op hun cognitieve ontwikkeling (prestaties in de drie vakken Nederlands, Engels en wiskunde).

Het blijkt mogelijk te zijn een betrouwbare test te ontwikkelen om de competenties van de leerlingen via docent-beoordelaars te meten.

Er zit verschil in de beoordeling van de typen docent-beoordelaars. De taaldocenten beoordelen de leerlingen lager op de competenties dan de mentor en pleindocent.

Er zijn relatief grote verschillen in de gemeten competenties tussen de beide cohorten. De scores in cohort 2 zijn over de hele linie (significant) lager. De docenten beoordelen de leerlingen uit cohort 2 2012 lager in hun competenties dan in cohort 1 2011.

Er is geen duidelijk hoofdeffect gevonden van het experiment als we kijken naar de competenties afzonderlijk. De NEW-plein leerlingen blijken aan het eind van klas geen hogere meta-cognitieve competenties te bezitten dan de leerlingen in de controlegroep. Dit geldt voor beide cohorten.

Er is een duidelijk verschil te zien tussen de jongens en de meisjes als we kijken naar de afzonderlijke competenties. Op alle competenties en in beide cohorten scoren meisjes steeds significant hoger dan de jongens. Er is sprake van een hoofdeffect voor sekse.

Er is voor cohort 1 sprake van een interactie-effect (sekse x experiment). Meisjes die wel hebben meegedaan aan het NEW-plein experiment scoren significant hoger dan de meisjes uit de controlegroep. In cohort 2 is dit interactie-effect niet meer zichtbaar.

De leerlingen uit beide cohorten scoren op de vakken Engels en wiskunde sterk vergelijkbaar. Voor Nederlands scoren de leerlingen uit cohort 2012 iets hoger dan in Cohort 1.

De verschillen tussen de experimentele groep en controlegroep zijn voor beide cohorten voor de meeste vakken niet significant. Er blijkt over het algemeen geen negatief effect uit te gaan van het NEW-plein op de eindcijfers in groep 3.

6. De meta-cognitieve competenties in het MBO

Inleiding en vraagstelling

In dit hoofdstuk worden de resultaten beschreven van de enquête gehouden op de terugkomavond voor leerlingen in maart 2013. Op deze avond komen de leerlingen die het jaar ervoor examen hebben gedaan op de Burgemeester Harmsmaschool, terug voor een kleine reünie. De bedoeling van deze avond is mede om de leerlingen te bevragen naar de ervaringen in het vervolgonderwijs. Vooral voor de decanen is deze informatie waardevol. De decanen krijgen dan feedback over de voorlichting die ze aan deze leerlingen hebben gegeven. Tevens krijgen ze informatie over de opleidingen die de leerlingen volgen. De decanen doen dit aan de hand van een enquêteformulier. Voor de onderzoeksgroep is dit een mooie gelegenheid om de leerlingen te bevragen. Immers op dit moment zijn steeds ongeveer 80% van de leerlingen die het jaar examen hebben gedaan aanwezig.

In dit hoofdstuk staat de vraag centraal of de leerlingen die in de onderbouw op het NEW-plein hebben gewerkt nu ook beter scoren op de metacognitieve competenties zoals de leerlingen dat hebben ervaren in hun eerste jaar van het MBO. Gegeven de resultaten uit hoofdstuk 5 zijn de verwachtingen hieromtrent niet al te hoog.

Voor het meten van de metacognitieve competenties is een andere strategie gevolgd dan voor het meten in leerjaar 3. Het was onmogelijk om de MBO-docenten te vragen deze competenties voor deze BHS leerlingen te beoordelen. Daarom is een vragenlijst ontwikkeld waarop de leerlingen zelf een inschatting kunnen maken van het niveau van hun competenties (zelfrapportage). Natuurlijk is een dergelijke meting minder betrouwbaar dan een externe beoordeling. In de bijlage is een kopie van deze vragenlijst opgenomen.

Het gaat hierbij om de leerlingen die in schooljaar 2011/2012 zijn ingestroomd in het MBO. Een deel van deze leerlingen (cohort 1) heeft in de onderbouw van de Burgemeester Harmsmaschool op een NEW-plein gewerkt. Dit is de experimentgroep. De leerlingen die niet op het NEW-plein hebben gewerkt vormen de controle groep.

Samenstelling van de leerlingen die op de terugkomavond de enquête hebben ingevuld.

Tabel 6.1 Samenstelling van de groep jongen/meisje

Sekse	Aantal	Percentage
Man	78	53,4
Vrouw	68	46,6
Totaal	146	100,0

De groep verdeeld in leerlingen die in de onderbouw in de experimentgroep hebben gezeten van het NEW-plein.

Tabel 6.2 Samenstelling van de groep. Plein leerling ja/nee

Plein leerling	Aantal	percentage
Nee	103	70,5
Ja	43	29,5
Totaal	146	100,0

De verhouding van wel of geen leerling uit de experimentgroep is gelijk aan het percentage van het experiment zelf. 30 % van de leerling populatie heeft meegedaan aan het NEW-plein experiment.

In de onderstaande tabel is af te lezen dat de verhouding jongen meisje in beide groepen gelijk is.

Tabel 6.3 Samenstelling van de experimentele groep en controle groep

NEW-plein ja/nee		Aantal	Percentage
Controle Groep	Man	56	54,4
	Vrouw	47	45,6
	Totaal	103	100,0
Experimentele groep	Man	22	51,2
	Vrouw	21	48,8
	Totaal	43	100,0

In de verzamelde data kunnen we geen vergelijking maken met de cijfers op de verschillende vakken omdat deze gegevens niet voor handen zijn. Het is ook niet meer mogelijk om deze gegevens te verzamelen. De leerlingen zijn over te veel opleidingen verdeeld. Ook worden de vakken die we in het eerdere onderzoek hebben onderzocht niet meer aan alle leerlingen gegeven. Het vak wiskunde wordt nog maar door een klein deel van de leerlingen gevolgd.

De ontwikkeling van het meetinstrument

In de volgende tabellen staan de psychometrische eigenschappen van de instrumenten om de drie competenties te meten. Het blijkt dat de interne consistentie zoals bepaald met Cronbach's alpha voor alle drie schalen voldoende (.70) groot is.

Tabel 6.4 Gemiddelden en standaard deviaties voor de schaal: samenwerken

Samenwerken in de groep (score van 1: Klopt niet – 4: klopt helemaal)	Gemiddelde	Stand. deviatie	Cronbach's Alpha
Ik sta open voor de ideeën van anderen in de groep	3,47	,647	
Ik houd me aan de afspraken die we hebben gemaakt	3,38	,710	
Ik vraag anderen vaak naar hun mening	2,88	,705	
Ik werk het liefst met anderen samen	3,04	,783	
Ik weet precies waar de anderen in de groep mee bezig zijn	2,72	,735	
Ik weet de andere leerlingen in de groep goed te motiveren	2,84	,716	
Ik help klasgenoten die mij daarom vragen	3,35	,653	
Gemiddelde score schaal: Samenwerken	3.11	.453	.765

Tabel 6.5 Gemiddelden en standaard deviaties voor de schaal: zelfstandig werken

Zelfstandig werken (score van 1: Klopt niet – 4: klopt helemaal)	Gemiddelde	Stand. deviatie	Cronbach's alpha
Ik kan me goed concentreren op mijn schoolwerk	2,75	,812	
Ik weet goed wat ik het eerst moet doen als ik met mijn schoolwerk/opdracht bezig ben	2,90	,687	
Ik weet heel goed waarvoor ik het schoolwerk doe	3,06	,674	
Ik heb er naderhand de pest in als ik me niet aan mijn planning heb gehouden	2,64	,958	
Ik kan goed omgaan met tegenslagen	2,86	,693	
Ik probeer eerst zelf een oplossing te zoeken voordat ik hulp vraag	3,18	,682	
Gemiddelde score schaal: Zelfstandig werken	2,90	,486	

Tabel 6.6 Gemiddelden en standaard deviaties voor de schaal: plannen

Plannen (score van 1: Klopt niet – 4: klopt helemaal)	Gemiddelde	Stand. deviatie	Cronbach's alpha
Ik houd er bij het plannen rekening mee dat het vaak meer werk is dan ik denk	2,66	,838	
Ik houd er in mijn planning rekening mee dat ik ook nog andere bezigheden heb	2,94	,755	
Ik heb mijn opdrachten meestal (ruim) op tijd af	2,71	,853	
Ik maak een tijdschema (in mijn agenda) bij mijn planning	2,03	,989	
Ik weet mijn opdrachten goed in de tijd te verdelen	2,81	,724	
Ik weet mijn opdrachten goed in kleine deeltaken te verdelen	2,74	,809	
Gemiddelde score schaal: Plannen	2,64	,583	,782

Effecten van geslacht en experiment op de meta-cognitieve competenties

In deze paragraaf worden de hoofd- en interactie-effecten voor experiment en sekse geanalyseerd.

Tabel 6.7. Verschillen in competenties tussen experiment en controle op de competenties in het MBO

Plein ja/nee	Gemiddelde experiment	Gemiddelde controle	Gemiddelde totaal	Sign. p <
Samenwerken	3,14	3,10	3,11	,61
Zelfstandig werken	2,99	2,86	2,96	,15
Plannen	2,56	2,52	2,53	,76

Tabel 6.8. Verschillen in competenties tussen jongens en meisjes op de competenties in het MBO

Geslacht m/v	Gemiddelde man	Gemiddelde vrouw	Gemiddelde totaal	Sign p<
Samenwerken	3,04	3,19	3,11	,05
Zelfstandig werken	2,90	2,90	2,90	,99
Plannen	2,67	2,61	2,64	,49

Uit bovenstaande tabellen blijkt dat er geen hoofdeffecten zijn voor het NEW-plein experiment. Dit komt overeen met de analyses uit hoofdstuk 5. De leerlingen die aan het NEW-plein experiment hebben deelgenomen laten iets hogere (maar geen significante) scores zien dan de leerlingen uit de controlegroep.

In tegenstelling tot de eerdere analyses uit hoofdstuk 5 zien we dat meisjes alleen (significant) hogere scores laten zien op de competentie 'Samenwerken'.

Zoals zichtbaar in de volgende tabel is er geen interactie effect van sekse met experiment.

Tabel 6.9. Verschillen op de competenties in het MBO tussen jongens en meisjes per experimentele groep.

Experimentele groep

jongen/meisje	Plannen	Zelfstandig	Samenwerken
Man	2,84	2,95	3,05
Vrouw	2,78	3,02	3,22
Sign. P<	.79	.68	.29

Controlegroep

jongen/meisje	Plannen	Zelfstandig	Samenwerken
Man	2,60	2,87	3,03
Vrouw	2,52	2,84	3,17
Sign. P<	.43	.71	.11

Concluderende opmerkingen

De vraag of de leerlingen die in de onderbouw op het NEW-plein hebben gewerkt nu ook beter scoren op de metacognitieve competenties zoals de leerlingen die hebben ervaren in hun eerste jaar van het MBO, kan ontkennend worden beantwoord. De leerlingen die aan het NEW-plein experiment hebben deelgenomen laten iets hogere (maar geen significante) scores zien dan de leerlingen uit de controlegroep.

In tegenstelling tot de eerdere analyses zien we dat meisjes alleen (significant) hogere scores laten zien op de competentie 'Samenwerken'. Ook zijn er geen interactie-effecten tussen sekse en experiment.

7. Samenvatting en conclusies

Inleiding en achtergrond

Vanuit de filosofie van de Burgemeester Harmsma School (BHS) moet de individuele leerling in de gelegenheid zijn zich optimaal en veelzijdig te ontwikkelen. Dit betekent dat ze leren om actief en zelfstandig te werken, ervaren waar de eigen ambities en interesses liggen en leren keuzes te maken. De school gaat er eveneens van uit dat door het samen leren en werken sociale en communicatieve vaardigheden tot bloei komen. Deze filosofie inspireert de school al 10 jaar te werken met 3 beroepsgerichte lespleinen: Handel en administratie, Zorg en welzijn en Techniek. Vanwege het succes van deze aanpak heeft de school ook lespleinen ingevoerd voor AVO- vakken in de bovenbouw en per schooljaar 2009-2010 ook in de onderbouw voor drie vakken, Nederlands, Engels en Wiskunde (NEW- plein). Een lesplein in deze AVO-vakken in onderbouw is voor onze school nieuw en de school is nieuwsgierig wat de effecten hiervan zijn. De BHS verwacht dat het functioneren van leerlingen, met name ten aanzien van de metacognitieve competenties zelfstandigheid, planmatigheid en samenwerkingsgerichtheid beter zal zijn dan in de traditionele klassikale situatie. Het functioneren van leerlingen op en door het NEW-plein is onderwerp van onderzoek. Het onderzoek betreft een evaluatie van vormgeving en effecten van de NEW-plein benadering. Het onderzoek richt zich ten eerste op een beschrijving van de interventie zoals gepland (geoperationaliseerd in concrete en meetbare doelen voor leerlingen), in de tweede plaats op de wijze van implementatie en voortgang van het NEW-plein (monitorfunctie) ten derde op een meting van de uiteindelijke (geplande en niet geplande) effecten van het NEW-plein. Op basis van de resultaten van het onderzoek kunnen activiteiten worden gepland en uitgevoerd die ten dienste staan van de verdere ontwikkeling van het NEW-plein. Het onderzoek zoomt specifiek in op 2 overgangssituaties van de leerlingen in hun schoolloopbaan. De twee overgangsmomenten zijn de overgang van de onderbouw naar de bovenbouw en de overgang naar het MBO.

Onderzoeksopzet en -vragen

Het uit te voeren onderzoek richt zich op drie concrete vragen:

- 1.a In welke mate bezitten de derde klas leerlingen die hebben deelgenomen aan het NEW-plein experiment een hogere mate van zelfstandigheid, planmatigheid en samenwerkingsgerichtheid, dan hun collega leerlingen die in de reguliere setting de klassen 1 en 2 hebben doorlopen?
- 1.b. In welke mate zijn er effecten van deelname aan het NEW-plein op het leerling-functioneren met betrekking tot de cognitieve leerprestaties(cijfers eind jaar 3) en hun welbevinden?
2. Hoe ervaren leerlingen de overgang VMBO naar het MBO, specifiek ten aanzien van de inschatting van de meta-cognitieve competenties?
3. Hoe verloopt de ontwikkeling van het NEW-plein volgens de docenten en de leerlingen?

Ten aanzien van de beantwoording van de vragen 1 en 2 kan het onderzoek worden getypeerd als een natuurlijk experiment. Op het moment van de start van het onderzoek (september 2011) zijn er twee groepen van elk 60-75 leerlingen in klas 3 (cohort 2) en 4 (cohort 1) die in de onderbouw een deel van het lesprogramma in de AVO-vakken p het NEW-plein hebben gevolgd. Een ander deel (beide groepen van zo'n 120 leerlingen in omvang) zijn als het ware 'zonder expliciete pleinvorbereiding' in de bovenbouw ingestroomd.

Dit biedt de mogelijkheid om de twee groepen (experimenteel en controle) te onderscheiden en te contrasteren bij twee opeenvolgende cohorten. Doordat cohort 1 in schooljaar 2012/2013 voor het merendeel zal zijn ingestroomd in het MBO kan ook de overgang VMBO naar MBO worden onderzocht.

Voor de beantwoording van een deel van onderzoeksvraag 3 zijn de leerlingen die hebben deelgenomen aan hert NEW-plein ondervraagd over hun (leer)ervaringen en tevredenheid met het NEW-plein. Deze vragenlijst is in drie opeenvolgende jaren afgenomen. Ook de docenten die lesgeven op het NEW-plein zijn ondervraagd op hun ervaringen; dit is het tweede deel van onderzoeksvraag 3. Door middel van (groeps)interviews is ten eerste nagegaan of en welke mate de doelen van het NEW-plein volgens hun oordeel zijn behaald en ten tweede of het werken op het

NEW-plein andere docentcompetenties vereist. We beginnen de conclusies eerst met vraag 3 (ervaringen van leerlingen en docenten) en volgen dan vragen 1 en 2 ten aanzien van het leerling-functioneren.

Onderzoeksresultaten

Het NEW-plein volgens de leerlingen

Wat zijn de ervaringen en meningen van leerlingen ten aanzien van diverse aspecten van het NEW-plein? Deze ervaringen zijn geïnventariseerd door middel van een internet-enquête. Deze enquêtes zijn in drie opeenvolgende jaren steeds afgenomen bij leerlingen die een deel van hun lessen hebben gevolgd op het NEW-plein.

Over het algemeen kan gesteld worden dat de leerlingen naar eigen zeggen veel hebben geleerd op het NEW-plein. Op alle aspecten geven de leerlingen aan veel of zeer veel te hebben geleerd. Ze hebben naar eigen zeggen veel geleerd om zelfstandig te werken, hun werk op tijd af te krijgen, te plannen en zelfstandig beslissingen te nemen ten aanzien van hun werk.

Ook hun tevredenheid is over de hele linie positief. Iets minder tevreden zijn de leerlingen over de lengte van de les (in eerste instantie drie lesuren, later twee lesuren achter elkaar), de hoeveelheid opdrachten, de afwisseling van activiteiten op het plein en de rust op het plein.

Echter als de leerlingen een vergelijking moeten maken tussen het NEW-plein en het reguliere stamlokaal geven ze aan dat hun voorkeur in veel gevallen uitgaat naar het stamlokaal. Positief voor het NEW-plein is dat de leerlingen aangeven daar meer met weekplanners werken en in grotere mate zelf kunnen bepalen waar ze aan gaan werken. Dit uit zich ook in de rapportcijfers. Het NEW-plein wordt steeds lager gewaardeerd dan het stamlokaal.

Verdiepende analyses laten zien dat er klein verschillen zijn tussen de afnamemomenten. De leerlingen die in 2010 zijn bevroegd scoren op alle aspecten lager dan de leerlingen uit 2011 en 2012. Er zijn (bijna) geen verschillen tussen jongens en meisjes of een leerling een LWOO-indicatie heeft. Het is echter wel opvallend dat de leerlingen in klas 2 over de hele linie lager scoren op de gemeten aspecten (geleerd, tevredenheid, vergelijking plein en stamlokaal) en het cijfer dat ze geven voor het NEW-plein.

Ten aanzien van de integratie van RT op het plein is het beeld licht positief. De leerlingen geven in meerderheid aan dat ze het prettig vinden direct op het plein hulp te kunnen krijgen.

Het NEW-plein volgens de docenten

Concluderend kan gesteld worden dat volgens de betrokken NEW-pleindocenten alle SBL-competenties belangrijke voorwaarden zijn, maar dat er enkele competenties uitschieten die extra belangrijk zijn voor het werken op het (NEW-)plein. Nog belangrijker dan in een klassikale situatie is het feit dat docenten een uitstekende relatie met de leerlingen ontwikkelen en onderhouden (interpersoonlijk). De pedagogische component is extra van belang bij het stimuleren van zelfstandigheid bij leerlingen, het leren samenwerken en het kunnen omgaan met verschillen. In het kader van talentontwikkeling is de vakinhoudelijke competentie belangrijk. Docenten dienen talent op te sporen, maar ook inhoudelijk goed te begeleiden en hiervoor extra leerstof en –middelen te ontwikkelen.

In een lespleinsituatie is het van zeer groot belang dat docenten inhoudelijk, didactisch maar vooral pedagogisch op één lijn zitten. Dit impliceert een grote mate van bereidheid en vaardigheden om met collega's samen te werken, af te stemmen maar vooral ook elkaar (durven) aanspreken.

Dit laatste refereert aan een competentie die nog niet is genoemd, maar die eigenlijk voorwaardelijk is voor alle andere, namelijk dat docenten reflecteren op hun eigen handelen en daarvoor de feedback van leerlingen en collega's gebruiken.

De ontwikkeling van de (meta)-cognitieve competenties bij de leerlingen

Hier staan de onderzoeksvragen 1 en 2 centraal. Vanuit de verwachtingen van de school kan worden geformuleerd dat de leerlingen uit de experimentele NEW-plein groep in klas 3 beter presteren in drie meta-cognitieve competenties (zelfstandigheid, planmatigheid en samenwerkingsgerichtheid) dan de controle groep van leerlingen die alleen klassikaal onderwijs hebben gevolgd. Er wordt ook gesteld dat de deelname aan het NEW-plein geen negatief effect heeft op hun cognitieve ontwikkeling (prestaties in de drie vakken Nederlands, Engels en wiskunde). Ook kan er een effect worden verwacht op de meta-cognitieve competenties in jaar 1 van het MBO.

De volgende conclusies kunnen op basis van de onderzoeken worden getrokken.

Voor het leerling-functioneren in jaar 3 blijkt het volgende.

- Het is mogelijk een betrouwbare test te ontwikkelen om de meta-cognitieve competenties van de leerlingen via docent-beoordelaars te meten.
- Er zit verschil in de beoordeling van de type docent-beoordelaars. De taaldocenten beoordelen de leerlingen lager op de competenties dan de mentor en pleindocent.
- Er zijn relatief grote verschillen in de gemeten competenties tussen de beide cohorten. De scores in cohort 2 zijn over de hele linie (significant) lager. De docenten beoordelen de leerlingen uit Cohort 2 2012 lager in hun competenties dan in Cohort 1 2011.
- Er is geen duidelijk hoofd-effect gevonden van het experiment als we kijken naar de competenties afzonderlijk. De NEW-plein leerlingen blijken aan het eind van klas geen hogere meta-cognitieve competenties te bezitten dan de leerlingen in de controlegroep. Dit geldt voor beide cohorten.
- Er is een duidelijk verschil te zien tussen de jongens en de meisjes als we kijken naar de afzonderlijke competenties. Op alle competenties en in beide cohorten scoren meisjes steeds significante hoger dan de jongens. Er is sprake van een hoofdeffect voor sekse.
- Er is voor cohort 1 sprake van een interactie-effect (sekse x experiment). Meisjes die wel hebben meegedaan aan het NEW-plein experiment scoren significant hoger dan de meisjes uit de controlegroep. In cohort 2 is dit interactie-effect niet meer zichtbaar.
- De leerlingen uit Cohort 2 scoren op de theoretische vakken iets hoger dan in Cohort 1. De verschillen tussen de experimentele groep en controlegroep zijn voor beide cohorten voor de meeste vakken niet significant. Er blijkt over het algemeen geen negatief effect uit te gaan van het NEW-plein op de eindcijfers in groep 3.

Competenties in het MBO

De vraag of de leerlingen die in de onderbouw op het NEW-plein hebben gewerkt nu ook beter scoren op de metacognitieve competenties zoals de leerlingen die hebben ervaren in hun eerste jaar van het MBO, kan ontkennend worden beantwoord. De leerlingen die aan het NEW-plein experiment hebben deelgenomen laten iets hogere (maar geen significante) scores zien dan de leerlingen uit de controle groep.

In tegenstelling tot de eerdere analyses zien we dat meisjes alleen (significant) hogere scores laten zien op de competentie 'Samenwerken'. Ook zijn er geen interactie-effecten tussen sekse en experiment.

Consequenties voor schoolbeleid

In de onderbouwontwikkeling van de BHS speelt ook de ontwikkeling van het NEW -plein. Daarover is uitgebreid gesproken, geëvalueerd met hulp van de onderzoeksgroep en heeft de schoolleiding als volgt een weg in gekozen voor schooljaar 2013-2014:

De algemene doelen van het oorspronkelijke ontwerp blijven uitgangspunt, nl:

1. vergroten zelfstandigheid
2. aanleren van planvaardigheid
3. talentontwikkeling middels: niveaudifferentiatie en tijdsdifferentiatie
4. verstevigen kernvakken
5. integreren van zorg (RT)
6. aansluiten op basisschool (m.b.t. punt 1 en 2) en lespleinonderwijs in de bovenbouw VMBO

Keuzemogelijkheden:

Er mag gewerkt worden in de werkwijze van het oorspronkelijke concept én er mag gewerkt worden met een aangepaste vorm van het oorspronkelijke concept. Zo kan er in het laatste geval worden afgeweken van de tijdschema's, het werken met of zonder de klok als hulpmiddel en het maken van aangepaste plannings. Ook de aanpak bij de verschillende fases kan onderling worden afgestemd. De drie vakken komen inhoudelijk gelijk aan bod en er wordt inhoud gegeven aan teamteaching, differentiatie en zelfwerkzaamheid. De RT-begeleiding vindt gewoon op het NEW-plein plaats. Er kan geëxperimenteerd worden met (groeps)- werkvormen en differentiatie.

Begeleidingsvormen:

Bij de begeleiding zal meer nadruk komen op eigenaarschap bij de docenten en OOP. Meer ruimte om te ontwikkelen, meer inbreng van vakgroep en (mentoren)team en ruimte voor samenwerkend leren. De pedagogische aanpak blijft een samenwerking van docenten, mentoren, coördinatoren en (kleuren)-team. Er wordt geleidelijk gewerkt in de richting van een meerjarige vernieuwende aanpak van de teamgerichte werkwijze in de onderbouw. Hierbij zal ook nadrukkelijker de *positie van de zorgleerling* in beeld moeten komen(zie ook diverse opmerkingen hierover in de evaluaties). De groepsplannen uit de kleurenteams zullen hierin ook een rol dienen te spelen. Bij de differentiatie zal *de talentontwikkeling van de leerling* nadrukkelijk aan de orde dienen te komen. De vakgroepen zullen in dit verband deze vraag expliciet voorgelegd moeten krijgen.

De coördinatoren en mentoren van de onderbouw zullen worden betrokken bij de voortgang van de NEW- pleinontwikkeling en de coördinatoren van de leerjaren zullen maandelijks overleg voeren met de NEW- groepen van hun leerjaar. Bij toerbeurt of aan de hand van een vaste afgevaardigde per NEW- groep zal dit overleg plaats vinden. In het onderbouwoverleg en in de mentorenteams zal de nodige afstemming plaats vinden. De NEW- groepen en vakgroepen worden gevraagd vooral het punt van vakinhoud en differentiatie op de vakgroepagenda te plaatsen.

Lange termijn:

Voor *de langere termijn* moet worden gezien hoe de werkwijze van de NEW-pleinen toepasbaar is op andere vakken in de onderbouw en /of teamteaching is te realiseren in de bredere teamontwikkeling. De *zelfsturing van de NEW- groepen* krijgt al een eerste impuls door de mogelijkheid van de NEW- groepen om aan te geven of men in "losse" uren wil werken of in de huidige vorm met tenminste 1 blokuur.

Minimum- eisen NEW:

Het werken met (aangepaste) planners, het integreren van Remedial Teaching in de klas, het gebruikmaken van de bestaande tafelgroepenstructuur in de klassen en de aanpak van teamteaching door middel van het openen van de wanden is wel een *minimumvereiste*. De teams wordt gevraagd om hun expertise aan te wenden en de opgedane kennis te gebruiken voor de nieuwe onderbouw.